

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

другий (магістерський) рівень вищої освіти

**на тему: Теоретико-практичні аспекти обліку і аудит розрахунків з
покупцями фермерського господарства**

Виконав:

Лобас Дмитро Ігорович

здобувач спеціальності

071 «Облік і оподаткування»

Керівник:

Ткаль Ярміла Сергіївна

доцент кафедри обліку і оподаткування

Журбенко Наталія Михайлівна

Рецензент:

к.е.н., начальник планово-фінансового
відділу Сумського національного аграрного
університету

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

Обліку і оподаткування

Освітній ступінь

Магістр

Спеціальність

071 «Облік і оподаткування»

Завідувач кафедри

« 08 » листопада

Затверджую:

М.І. Гордієнко

2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Лобасу Дмитру Ігоровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Теоретико-практичні аспекти обліку і аудит розрахунків з покупцями фермерського господарства.

2. База практичного дослідження:

ФГ «ВіКоНТ» Роменського району Сумської області

керівник роботи **Ткаль Ярміла Сергіївна, к.е.н., доцент**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від

14.11. 2023 р. № 3486-н

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 19 грудня 2024 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична, бюджетна та податкова звітність, законодавчо - нормативні акти з питань обліку і аудиту, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного стану та вдосконалення обліку, аналізу, аудиту і контролю.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити понятійну сутність категорії «розрахунки з покупцями», як об'єкта обліку; вивчити законодавчо-нормативну базу та інформаційне забезпечення з теми дослідження; провести підбір та аналіз наукових літературних джерел з тематики дослідження; навести організаційно – економічну характеристику досліджуваного фермерського господарства; розкрити стан організації обліку і аудиту розрахунків з покупцями; визначити особливості методики обліку і аудиту розрахунків з покупцями у базовому фермерському господарстві; надати пропозиції щодо вдосконалення обліку і аудиту розрахунків з покупцями в умовах функціонування досліджуваного фермерського господарства; сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання

« 08 » листопада 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	листопад 2023 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2023 р. - січень 2024 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	лютий-липень 2024 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2024 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	жовтень-листопад 2024 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	листопад 2024 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	02-16 грудня 2024 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	06-17 грудня 2024 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	19 грудня 2024 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	18-23 грудня 2024 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	24 грудня 2024 р.	

Здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем

Дмитро ЛОБАС

Керівник роботи

Ярміла ТКАЛЬ

Перевірку на автентичність проведено.

Надія БАРАНИК

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

Гарант освітньої програми

Інна НАЗАРЕНКО

Декан факультету економіки і менеджменту

Світлана ЛУКАШ

Анотація

Лобас Д.І. Теоретико-практичні аспекти обліку і аудит розрахунків з покупцями фермерського господарства.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування», СНАУ, Суми – 2024 р. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних та практичних аспектів обліку і аудиту розрахунків з покупцями фермерського господарства.

В кваліфікаційній роботі проведено аналіз існуючих точок зору науковців щодо визначення терміну «дебітор», «дебіторська заборгованість» і принципів її систематизації, визначено правові основи обліку. Охарактеризовано фінансово-економічний стан в господарстві та в цілому організацію бухгалтерії; досліджено процес документування господарських операцій щодо обліку дебіторської заборгованості, висвітлення синтетичного й аналітичного обліку на даній ділянці. Розглянуто порядок та процедури при проведенні аудиту за темою дослідження.

У проведеному дослідженні встановлено, Запровадження чіткої облікової політики, що включає класифікацію, оцінку та контроль дебіторської заборгованості, є необхідним елементом фінансової стабільності підприємства. Використання сучасних програмних рішень, таких як ІН-АГРО, дозволяє автоматизувати процеси обліку, мінімізувати ризики людських помилок, забезпечити прозорість фінансових операцій та оперативність прийняття управлінських рішень. Ефективна організація документообігу та облікової політики підприємства є ключовою умовою успішної взаємодії з покупцями та замовниками. Правильне оформлення фінансових операцій, своєчасний контроль дебіторської заборгованості та запровадження автоматизованих систем знижують ризик штрафів і затримок, забезпечують інформаційну безпеку та підвищують управлінську ефективність

підприємства. Процес планування аудиту розрахунків з покупцями та замовниками є ключовим етапом, який дозволяє аудиторам вчасно ідентифікувати ризики, визначити обсяг, характер і терміни аудиторських процедур, що забезпечує ефективність перевірки та достовірність фінансової звітності підприємства. Етапи аудиту розрахунків з покупцями та замовниками включають оцінку облікової політики, перевірку критеріїв визнання заборгованості, аналіз правильності нарахування резерву сумнівних боргів, ведення аналітичного обліку та перевірку відповідності показників фінансової звітності. Дотримання цих етапів забезпечує своєчасне виявлення можливих помилок і порушень. Після проведеного дослідження діяльності господарства, надано рекомендації щодо покращення функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення та аудиту розрахунків з покупцями.

Ключові слова: облік, розрахунки, аудит, оцінка, класифікація дебіторської заборгованості.

Abstract

Lobas D.I. Theoretical and practical aspects of accounting and auditing of settlements with buyers of a farm.

Qualification work in the specialty 071 "Accounting and taxation", SNAU, Sumy - 2024 - Manuscript.

The qualification work is devoted to the study of theoretical and practical aspects of accounting and auditing of settlements with buyers of a farm.

The qualification work analyzes the existing points of view of scientists on the definition of the term "debtor", "receivables" and the principles of its systematization, determines the legal foundations of accounting. The financial and economic situation in the farm and the organization of accounting in general are characterized; the process of documenting business transactions regarding the accounting of receivables is

investigated, highlighting synthetic and analytical accounting in this area. The procedure and procedures for conducting an audit on the topic of the study are considered.

The study found that: • The introduction of a clear accounting policy, including the classification, assessment and control of receivables, is a necessary element of the financial stability of the enterprise. The use of modern software solutions, such as IN-AGRO, allows you to automate accounting processes, minimize the risks of human errors, ensure transparency of financial transactions and efficiency in making management decisions. Effective organization of document flow and accounting policy of the enterprise is a key condition for successful interaction with buyers and customers. Correct registration of financial transactions, timely control of receivables and the introduction of automated systems reduce the risk of fines and delays, ensure information security and increase the management efficiency of the enterprise. The process of planning an audit of settlements with buyers and customers is a key stage that allows auditors to identify risks in a timely manner, determine the scope, nature and timing of audit procedures, which ensures the effectiveness of the audit and the reliability of the enterprise's financial reporting. The stages of the audit of settlements with buyers and customers include an assessment of accounting policies, verification of the criteria for recognizing debts, analysis of the correctness of the accrual of the reserve for doubtful debts, maintenance of analytical accounting and verification of the compliance of financial reporting indicators. Compliance with these stages ensures the timely detection of possible errors and violations. After conducting a study of the activities of the enterprise, recommendations are provided to improve the functioning of the accounting and analytical support system and the audit of settlements with buyers.

Keywords: accounting, calculations, audit, assessment, classification of receivables.

ЗМІСТ

	ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ	11
1.1	Сутність розрахунків з покупцями як об'єкта обліку та аудиту	11
1.2	Нормативно-правове регулювання обліку і аудиту розрахунків підприємства з покупцями	19
1.3	Теоретико-практичні засади організації обліку і аудиту розрахунків з покупцями	23
РОЗДІЛ 2.	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ В ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «ВІКоНТ»	28
2.1	Діагностика фінансово-економічної діяльності господарства	28
2.2	Організаційні аспекти обліку розрахунків з покупцями	35
2.3	Удосконалення обліку розрахунків з покупцями	
РОЗДІЛ 3.	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ	53
3.1	Напрями аудиту розрахунків з покупцями	53
3.2	Організація та документальне оформлення аудиту розрахунків з покупцями	61
3.3	Вдосконалення аудиту розрахунків фермерського господарства	65
	ВИСНОВКИ	74
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
	ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Організація обліку та контролю розрахунків з покупцями і замовниками на підприємствах різних галузей та видів власності має стратегічне значення. В умовах нестабільної ринкової економіки зростає ризик несплати або несвоєчасної оплати рахунків покупцями, що призводить до появи претензій. Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність компаній у розробці та прийнятті управлінських рішень щодо забезпечення ефективності розрахунків з дебіторами. Результат даного процесу напряду впливає на фінансову стійкість, основу оподаткування підприємства, здійснення планів доходів і видатків, що стимулює реалізацію його пріоритетних цілей розвитку в ринкових умовах та забезпечення його конкурентоспроможності та прибутковості. Виходячи з цього, необхідно проаналізувати стан цих розрахунків. Для аналізу використовуються дані бухгалтерського обліку та звітності. Тому важливу роль відіграє правильна організація розрахунків з покупцями і замовниками, що вимагає своєчасного і повного відтворення господарських операцій з розрахунків у первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку.

На сьогоднішній день питанню обліку та аудиту розрахунків з покупцями присвятили свої праці досить багато науковців, зокрема: Ковальчук Н.В. [9], Степаненко О.І. [23], Мулик Т.О. [15], Гончарук О.П. [5], Ткаченко О. М. [26]. Втім опрацювання їх робіт вказує на те, що на разі все-таки залишаються спірними теоретичні положення і наявні проблемні питання щодо обліку і аудиту розрахунків з покупцями, що вимагають поліпшення.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретико-практичних аспектів обліку і аудиту розрахунків з покупцями фермерського господарства відповідно до національних стандартів та розробленні пропозицій щодо їх вдосконалення.

Завдання дослідження. Необхідність реалізувати мету дослідження допомагає вирішення в даній роботі наступних завдань:

- визначити умови виникнення та економічну природу дебіторської

заборгованості;

- дослідити види та форми дебіторської заборгованості й фактори, що її визначають;

- висвітлити нормативно-правове регулювання системи обліково-аналітичного забезпечення й аудиту дебіторської заборгованості господарства;

- надати фінансово-економічну характеристику фермерського господарства;

- розкрити характеристику організації обліку розрахунку з покупцями та надати оцінку базових основ облікової політики господарства;

- розглянути документальний супровід й облікове забезпечення господарських операцій щодо дебіторської заборгованості господарства та окреслити напрями покращення;

- вивчити теоретико-методичні й практичні аспекти контрольних процедур розрахунку з покупцями;

- окреслити напрями покращення аудиту дебіторської заборгованості господарства.

Методи дослідження. Дослідження базується на діалектичному методі пізнання та використовує різні загальнонаукові методи, такі як спостереження, порівняння, абстракція, індукція і дедукція, вимірювання взаємозв'язків, аналіз та синтез, історичний і логічний підходи, узагальнення.

Об'єктом дослідження є теоретико-практичні аспекти обліку і аудиту на базі ФГ «ВІКоНТ».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів обліку і аудиту розрахунків з покупцями у фермерському господарстві.

Інформаційна база дослідження: документація підприємства, яка була надана для аналізу, статті, вебіари з досліджуваного питання, результати міжнародних та відчизняних наукових конференцій.

Наукова новизна в виражається теоретичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань щодо вдосконалення формування і функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення та аудиту дебіторської заборгованості. Найбільш вагомими результатами, що характеризують наукову новизну, є такі:

удосконалено:

- наказ «Про облікову політику» господарства необхідними елементами бухгалтерського обліку щодо дебіторської заборгованості, що дасть змогу більш повно висвітлити питання організації бухгалтерського обліку та посилити контроль за розрахунками з покупцями.

- запропоновано господарству систему обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості, що допоможе оптимізувати функціонування механізму обліково-аналітичного забезпечення від збору первинної інформації до прийняття рішень і виконувати низку функцій;

набули подальшого розвитку:

- визначено проблемні аспекти аудиту розрахунків з дебіторами господарства та виділено їх за окремими сегментами; окреслено першочергові завдання контролю розрахунків господарства з дебіторами; зазначено ключові завданнями моніторингу розрахунків з дебіторами;

- запропоновано схему заходів щодо проведення інвентаризації розрахунків з покупцями;

- Дослідження сутності бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту дало змогу уточнити функції внутрішнього аудиту в системі обліково-аналітичного забезпечення розрахунків із контрагентами.

Практичне значення одержаних результатів полягає у наданні пропозицій та рекомендацій, що описані в кваліфікаційній роботі для вдосконалення обліку і аудиту розрахунків з покупцями фермерського господарства.

Апробація результатів дослідження. Результати проведених досліджень, що містяться в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію та отримали схвалення на III Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації» (м. Суми, 19 листопада 2024 р.) та XII Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем» (м. Кропивницький, 5 грудня 2024 р.)

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Об'єм кваліфікаційної роботи складає 70 сторінок, список використаної літератури містить 40 джерел, створено 5 таблиць та 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ

1.1 Сутність розрахунків з покупцями як об'єкта обліку та аудиту

Облік і аудит розрахунків з покупцями та замовниками є важливою та складною проблемою через затримки платежів під час воєнного стану та значне недоотримання коштів через високу заборгованість. Це, в свою чергу, призводить до відволікання оборотних коштів постачальника і створює дефіцит ресурсів для покриття поточних витрат та податкових зобов'язань.

Розрахунки є одним із важливих елементів бухгалтерського обліку, який відображає взаємовідносини підприємств з іншими суб'єктами господарювання. Чітке розуміння цієї термінології допоможе вам вести належний облік і забезпечити достовірність ваших фінансових звітів.

Розрахунки в бухгалтерському обліку — це система фінансових операцій, яка відображає рух коштів, зобов'язань і дебіторської заборгованості між компаніями. До них відноситься процес отримання та оплати товарів, послуг, виконаної роботи тощо.

Термін стосується розрахункових відносин через систему відносин між суб'єктами господарювання, якими можуть бути фізичні та юридичні особи, і які виникають під час виконання формальних вимог законодавства. Комерційні та некомерційні перевезення. Важливим інструментом координації економічних відносин між суб'єктами господарювання є розрахунки з покупцями та замовниками. Аналіз різних підходів до визначення терміну «розрахунок з клієнтами» дозволяє пояснити цей термін в бухгалтерському, правовому та економічному планах. Наведені визначення показують актуальність методів, які необхідно враховувати при організації обліку товарів, продукції, послуг і робіт, і дають достатню інформацію при обліку всіх часткових розрахунків. Мирова угода

підлягає правовому регулюванню і являє собою складну структуру, що включає учасників, об'єкти та права та обов'язки сторін у відносинах.

Розрахунки виконують багато важливих функцій в бухгалтерському обліку, зокрема:

Забезпечення фінансової стабільності. Управління фінансовими операціями знижує ризик втрати коштів. Роздуми про взаємні зобов'язання. Фінансова звітність показує фінансовий стан компанії. Контроль і ревізія. Правильні розрахунки допоможуть виявити порушення та забезпечити прозорість звітності. Облік розрахунків здійснюється через рахунки бухгалтерського обліку. Основні принципи:

Основу бухгалтерського обліку складають первинні документи. Управління процесами та регулярний моніторинг. Це забезпечує своєчасне виконання фінансових зобов'язань.

Платежі складають основу наших фінансових відносин з нашими діловими партнерами. Фінансова стабільність вашої компанії, достовірність вашої річної фінансової звітності та довіра ваших партнерів та інвесторів залежать від чіткого та своєчасного обліку у вашій бухгалтерії. Дебіторська заборгованість є важливим елементом бухгалтерського обліку, який відображає суми, що підприємство повинне отримати від своїх контрагентів, клієнтів або інших осіб за надані товари, виконані роботи чи надані послуги. Вона має значення для управління фінансами та оцінки фінансової стійкості підприємства. Вчасне відстеження дебіторської заборгованості дозволяє мінімізувати ризики та покращити оборотність капіталу.

Дебіторська заборгованість — це сума, яку компанія повинна отримати від своїх ділових партнерів на підставі укладених нею контрактів. Залежно від характеру заборгованості та умов погашення вона класифікується на кілька типів:

Короткострокова дебіторська заборгованість - заборгованість, яку необхідно погасити протягом одного року або в рамках бізнес-циклу компанії. Це може бути довгострокова дебіторська заборгованість або борги, які необхідно погасити протягом тривалого часу.

Відповідно до НП(С)БО 10 дебіторська заборгованість вважається активом і відображається в балансі підприємства. У бухгалтерському обліку дебіторська заборгованість обліковується за методом нарахування. Це означає, що платіж реєструється в момент виникнення зобов'язання, а не в момент його отримання.

Управління дебіторською заборгованістю є важливою частиною фінансового менеджменту компанії. Щоб запобігти виникненню проблемних кредитів, необхідно активно відслідковувати ситуацію з заборгованістю. Для цього використовуються різні методи, такі як встановлення умов платежу та чітке оформлення договірних відносин, запровадження систем нарахування відсотків за прострочені платежі, використовується регулярний аналіз дебіторської заборгованості на виявлення сумнівної та безповоротної заборгованості. Якщо борг стає безнадійним і гроші не можуть бути повернуті з боржника, сума списується як збиток. Це відображається в коригуваннях фінансових результатів компанії.

Облік дебіторської заборгованості є важливою частиною фінансового обліку, оскільки він впливає на ліквідність капіталу компанії та доходи від продажів. Завдяки правильному обліку та своєчасному управлінню підприємства можуть підтримувати фінансову стабільність та зменшувати ризики. Бухгалтерський облік відіграє важливу роль в управлінні дебіторською заборгованістю та створенні резервів для покриття можливих збитків через безнадійну заборгованість і безнадійну заборгованість.

Розрахунки регулюються законодавством і охоплюють складну систему відносин між учасниками, такими як суб'єкти господарювання, населення та банки. Основними чинниками, що забезпечують виконання зобов'язань, є об'єкт розрахунків (товари, послуги, роботи), місце здійснення операцій (місцеві, національні, міжнародні), принципи безготівкових платежів, строки платежів (строкові, дострокові, прострочені), системи переказу коштів (електронні мережі, SWIFT), форми розрахунків (перекази, інкасо, акредитиви), платіжні інструменти (чеки, векселі, пластикові картки), гарантії платежів, ризики та суми фінансових зобов'язань, визначені законодавчими актами.

Правовий характер поняття «розрахунки» розкривається через термін «розрахункові правовідносини», який визначає взаємодію між учасниками договірних відносин і розширює їхні права та обов'язки. Це поняття охоплює не лише процес виконання фінансових зобов'язань, але й правову регламентацію всіх етапів розрахункових операцій між сторонами.

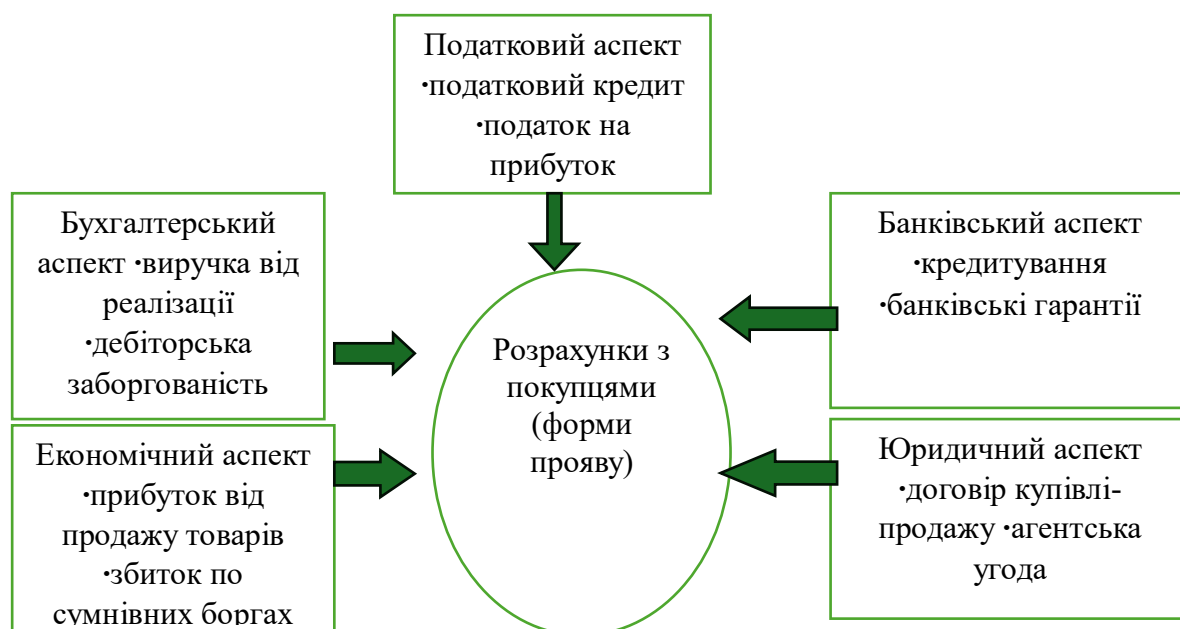

Рисунок 1.1 – Форми прояву розрахунків з покупцями

**Джерело: узагальнено автором на основі вивчення літературних джерел*

Розрахункові правовідносини охоплюють усіх учасників і забезпечують виконання зобов'язань між контрагентами. Зокрема, покупець або замовник зобов'язаний у визначений термін сплатити суму, зазначену в договорі, а постачальник — передати права власності на товар (продукцію, роботи, послуги). Комерційні банки виконують функцію переказу грошових коштів від покупця (замовника) до продавця за зазначеними реквізитами.

У загальному вигляді розрахунки в правовому полі виникають через здійснення платежу, що має такі особливості: об'єктом правовідносин є грошові кошти як засіб платіжних операцій, тобто ці правовідносини мають грошовий характер; розрахунки можуть бути здійснені лише за умови наявності грошових коштів на поточному або кредитному рахунку платника; обов'язкова участь банківської установи, платника та одержувача грошових коштів; розрахунки

відбуваються у формі зобов'язань, які погашаються через виконання певних дій відповідно до вимог чинних нормативно-правових актів.

Т.О. Меліхова [12], в своїх наукових публікаціях виділяє серед найбільш поширених причин виникнення дебіторської заборгованості відсутність вільних грошових коштів у підприємства-покупця товарів (продукції, робіт, послуг), що призводить до несвоєчасної оплати за надані товари, послуги чи роботи.

Основними причинами виникнення заборгованості є дисбаланс між обсягом грошових коштів і виробництвом, послугами або роботами, низький рівень платіжної дисципліни та зниження платоспроможності покупців. Ситуацію ускладнюють порушення платіжних зобов'язань, обмежений доступ до банківських кредитів, особливо довгострокових, та недосконалий механізм стягнення боргів.

Одним із важливих аспектів бухгалтерського обліку є класифікація дебіторської заборгованості, яка має сприяти детальному відображенню інформації щодо її виникнення та погашення. Це також включає формування резерву сумнівних боргів, що дозволяє достовірно оцінювати майбутню вартість грошових коштів за умови погашення заборгованості. Такий підхід допомагає забезпечити точність фінансової звітності та знизити ризики, пов'язані з неплатежами.

Історично розрахунки розглядалися як окремий об'єкт, що аналізувався через взаємозв'язок категорій «зобов'язання», «розрахунки» та «заборгованість». Прихильники концепції зобов'язань активно досліджували ці зв'язки, наголошуючи на необхідності їх розмежування. Зобов'язання є широким поняттям, яке охоплює всі сфери фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Вони виникають внаслідок прийняття різних рішень, але не всі зобов'язання є дійсними.

При оформленні договірних відносин зобов'язання набувають юридичного характеру і стають фінансовими. Виконання таких зобов'язань здійснюється через систему розрахунків, яка виникає і припиняється в момент руху активів. Для

однієї зі сторін ці розрахунки характеризуються як дебіторська заборгованість, а для іншої — як кредиторська заборгованість.

Трактування поняття «розрахунки» з точки зору виникнення взаємовідносин між контрагентами передбачає виникнення розрахунків під час фактичного виконання фінансових зобов'язань за товарними та нетоварними операціями.

У нормативних актах, що регулюють відносини між суб'єктами господарської діяльності, термін «покупець» не визначається чітко, оскільки він використовується в залежності від конкретних умов та операцій фінансово-господарської діяльності.

У визначенні терміна «покупець» в операціях з цінними паперами не вказується спосіб набуття права власності, а лише умови виконання договору. Тобто акцент робиться на умовах договору, а не на конкретному механізмі передачі права власності на цінний папір.

При здійсненні діяльності, пов'язаної з процесом виробництва, право власності набувається шляхом продажу матеріальних цінностей. Термін «замовник» найчастіше вживається в процесі виконання виконуваних робіт або наданих послуг. Як правило, між підрядником і замовником укладаються договірні відносини, а замовлення на виконання робіт або надання послуг оформляється заздалегідь. У таких випадках замовник може погасити заборгованість частинами та контролювати виконання замовлення, оплачуючи окремі етапи роботи.

Таким чином, термін «клієнт» можна визначити ширше, ніж термін «покупець». Різниця між цими термінами в бухгалтерському обліку полягає у визначенні доходу від операцій з покупцями чи клієнтами та розрізненні витрат, понесених для отримання цього доходу.

Розрахунки з покупцями та замовниками є складовою поточної дебіторської заборгованості, яка відображається в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства. Відповідно до НП(С)БО 10, дебіторська заборгованість — це сума боргу осіб, які через попередні господарські операції мають фінансові

зобов'язання перед підприємством у вигляді грошей, їх еквівалентів або інших активів [16].

Аналіз організаційної структури товариства дозволяє зробити висновки щодо наявності достатньої кількості підрозділів для ефективної організації обліку за центрами відповідальності. Це дозволяє виділити кілька підрозділів, які безпосередньо займаються обліком, контролем та аналізом заборгованості, забезпечуючи належну координацію та управління фінансовими потоками підприємства.

Реалізація продукції та аналіз сегментів ринку здійснюються певними департаментами підприємства, що дозволяє організувати облік і контроль розрахунків з покупцями та замовниками за центрами відповідальності. Це сприяє більш ефективному управлінню дебіторською заборгованістю та забезпечує належний контроль за фінансовими потоками підприємства.

На основі аналізу наукових публікацій створено перелік основних елементів платіжних правовідносин. Це включає:

- Оплачувані (товари, продукція, роботи, послуги, податки, збори, платежі).
- Розташування відділення (внутрішнє, зовнішнє).
- Тип платежу (строковий, довгостроковий).
- Система грошових переказів.
- Формат розрахунку.

Як повернути борг.

- Платіжні засоби.
- Наявність гарантії.
- Залучення посередника.
- Ризик.
- Сума платежу.

Ці елементи визначають та систематизують основні аспекти платіжних відносин між торговими партнерами та допомагають оптимізувати фінансові процеси [15].

Враховуючи необхідність своєчасного та достовірного обліку, платіжні операції є важливим предметом бухгалтерського обліку та є частиною динамічного платіжного процесу. Ключовими елементами є підготовка та затвердження відповідних документів, розробка платіжних планів, розробка платіжної дисципліни. Однак ці підприємства можуть мати негативні наслідки, наприклад взяти надмірну заборгованість, відволікати кошти від продажів або бути неспроможними вчасно погасити борг. Усі ці фактори свідчать про те, що фінансовий стан підприємства є незадовільним, а його платоспроможність – низькою.

У НП(С)БО 13 дебіторська заборгованість визначається як вид фінансового активу, який виникає на основі контракту, що надає можливість отримувати грошові кошти або інші фінансові активи від контрагента [17].

У системі бухгалтерського обліку за національними стандартами розрахунки з покупцями та замовниками розглядаються як вид короткострокової дебіторської заборгованості. Відповідно до НП(С)БО 10 ця вимога виникає з:

- Доставляти товари, виконувати роботи чи надавати послуги.
- Перерахувати кошти продавцю або постачальнику у вигляді передоплати.
- Перерахування коштів як авансових та обов'язкових платежів за іншими операціями [9].

Основною темою національних стандартів є оцінка страхових відшкодувань. Короткострокова дебіторська заборгованість оцінюється як безнадійна на момент реєстрації, на момент складання річної фінансової звітності та на момент нарахування амортизації. Цей процес важливий для правильного представлення фінансових результатів і правильного створення резервів на можливі збитки.

Для розрахунку резерву на покриття збитків за кредитами та оцінки заборгованості дебіторська заборгованість групується за фактичним погашенням заборгованості контрагентом. Це дає змогу більш точно оцінити рівень ризику та визначити розмір резервів на можливі збитки за безнадійною заборгованістю.

Якщо покупці чи замовники не можуть своєчасно погасити свою заборгованість за товари, продукцію, роботи чи послуги, необхідно запровадити ефективні методи стягнення заборгованості.

- Реструктуризація боргу (перегляд умов погашення).
- Своєчасна звірка платежів для виявлення та усунення невідповідностей.
- Своєчасне попередження боржників про наслідки прострочення платежів.

Ці заходи допоможуть знизити ризик виникнення безнадійної заборгованості та підвищити платіжну дисципліну контрагентів.

Отже, оцінка розрахунків з покупцями та замовниками як предмета бухгалтерського обліку потребує значної уваги бухгалтерів. Від правильної оцінки цих розрахунків залежить рівень заборгованості, рівень платіжної дисципліни та ефективність будь-якого розрахункового процесу. Тому важливо точно виявляти підозрілу заборгованість, вчасно виявляти проблемні платежі та вживати відповідних заходів щодо їх погашення. Це забезпечує фінансову стабільність підприємства та своєчасне виконання зобов'язань перед покупцями та замовниками.

1.2 Нормативно-правове регулювання обліку і аудиту розрахунків підприємства з покупцями

У практиці національних нормативно-правових актів не існує єдиного документа, який би системно регулював основи платіжних відносин між суб'єктами господарювання в усіх галузях економіки. Для порівняння: у більшості країн є документи, особливо комерційні закони, які регулюють усі платіжні процеси. Проте вчені зазначають, що підходи, які розглядають обчислення лише з одного місця, ігнорують важливі аспекти керування цими процесами [9].

Претензії з покупцями та замовниками регулюються в основному законами та адміністративними актами господарського характеру. Враховуючи різний характер зобов'язань, що виникають із правовідносин з різними суб'єктами, у тому

числі з іноземними партнерами, рівні регулювання згруповано за сферою їх застосування.

На період воєнного стану внесено зміни до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» щодо виключення з реєстру аудиторів осіб, які відповідають хоча б одній із таких ознак: Він є громадянином країни, яка здійснює збройну агресію проти України.

- ця особа є аудитором або членом професійної організації аудиторів і бухгалтерів країни-агресора;
- Особи, які здійснюють аудиторську діяльність у складі аудиторської фірми, зареєстрованої на території держави-агресора тощо.

Цей законодавчий акт ввів суттєві зміни на період воєнного стану та протягом трьох і більше місяців після його припинення (для деяких дій) щодо застосування відповідальності за порушення вимог закону. Зокрема, це стосується порушень, пов'язаних із несвоєчасним або неповним поданням відомостей про суб'єктів аудиторської діяльності, а також несвоєчасною сплатою внесків аудиторами.

Сучасна ситуація розвитку економіки показує, що роль бухгалтерського обліку на підприємствах змінюється, особливо у зв'язку зі змінами податкової системи, пов'язаними з вимогами податкового законодавства [26]. Таке правове середовище створює умови для правильного податкового обліку. При здійсненні фінансово-господарської діяльності дебіторська заборгованість може стати простроченою і не підлягати погашенню. При обліку доходів від списання безнадійної заборгованості в НП(С)БО 15 «Доходи» структура доходів детально не відображається [18].

На відміну від національних стандартів, згідно зі статтею 14 Податкового кодексу України безповоротною фінансовою допомогою визнається заборгованість одного платника податків перед іншим, не стягнута після закінчення строку позовної давності.

Проте слід зазначити, що згідно зі статтею 135 Податкового кодексу України до інших доходів включаються, серед іншого, сума безповоротної фінансової

допомоги та сума безнадійної заборгованості. Іншими словами, це ті самі борги, які можна визнати безнадійними з точки зору бухгалтерського обліку.

Серйозним питанням обліку дебіторської заборгованості є правильна оцінка цих активів. Те, як оцінюється дебіторська заборгованість, є важливим для дотримання вимог законодавства, особливо законодавства України про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Одним із основних принципів фінансової звітності є принцип обачності, який вимагає, щоб рівень оцінки активів і доходів компанії був виправданим і не перевищував їх фактичної вартості. Це забезпечує достовірність фінансової звітності та дозволяє уникнути переоцінки активів, яка може спотворити фінансові результати компанії.

Дебіторська заборгованість повинна бути визнана та представлена у балансі і звіті в грошовій формі. Згідно з правилами НП(С)БО, поточна дебіторська заборгованість, що виникає в результаті продажу товарів, робіт чи послуг, визнається активом одночасно з доходом від такого продажу. Таким чином, націнка на дебіторську заборгованість доповнює націнку на прибуток, що відображається в рахунках, і може вплинути на надійність фінансової звітності. Така заборгованість оцінюється за первісною вартістю проданих товарів, робіт і послуг.

Основна увага приділяється правильній оцінці дебіторської заборгованості на дату балансу. Відповідно до принципу застереження, при визначенні виручки від продажу компанія повинна враховувати можливі збитки, пов'язані з несплатою частини боргу покупця. Оцінка дебіторської заборгованості на дату балансу значною мірою залежить від ступеня впевненості погашення боргу. Таким чином, оцінка безнадійних боргів є важливим фактором, який впливає на результат оцінки.

Відповідно до НП(С)БО 10 сумнівна заборгованість – це короткострокова заборгованість, погашення якої є невизначеним. Безнадійні борги призводять до втрати прибутку та зменшення прибутку. Відповідно до статті 7 НП(С)БО 10 короткострокова дебіторська заборгованість визнається за чистою вартістю реалізації. Ціна продажу дебіторської заборгованості розраховується як поточні

зобов'язання за вирахуванням резерву сумнівної заборгованості. Резерв під сумнівну заборгованість є обов'язковим для всіх компаній, які мають дебіторську заборгованість, і створюється для покриття частини боргів, які не можуть бути погашені. Ці резерви використовуються для класифікації боргів відповідно до ймовірності їх погашення та строку позовної давності [16].

Якщо оцінка дебіторської заборгованості свідчить про її неможливість погашення або прострочену заборгованість, необхідно вжити відповідних заходів. У балансі така заборгованість відображається шляхом коригування резерву на сумнівні борги.

Отже, оцінка дебіторської заборгованості починається з її детального аналізу, включаючи складання списку боржників, оцінку умов погашення та можливості їх виконання відповідно до угод.

Згідно з Податковим кодексом, розрахунки між господарськими партнерами — як фізичними, так і юридичними особами — підлягають оподаткуванню. Для виконання податкових зобов'язань підприємства, що займаються реалізацією товарів, робіт чи послуг, зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших фінансових показників відповідно до чинного законодавства. Це забезпечує своєчасне проведення розрахунків та погашення податкової заборгованості перед бюджетом.

Регулювання платіжних відносин між суб'єктами господарювання в Україні є фрагментарним, оскільки відсутній єдиний нормативно-правовий акт, що охоплює всі аспекти цих процесів. В умовах воєнного стану законодавство зазнало змін, спрямованих на посилення контролю за аудиторською діяльністю та виключення аудиторів, пов'язаних з країною-агресором. У сфері бухгалтерського обліку ключовим завданням є правильне відображення дебіторської заборгованості, оцінка якої базується на принципах обачності та достовірності. Важливим є створення резервів для сумнівної заборгованості з метою забезпечення об'єктивності фінансової звітності. Встановлення ліміту дебіторської заборгованості щодо нових контрагентів. Щодо нових клієнтів, які ще не встигли скласти про себе надійну думку, але яким також потрібна

відстрочка платежу, а також яким найзручніше оплачувати кілька поставок продукції, рекомендується встановити ліміт дебіторської заборгованості.

Нормативно-правовий нагляд за бухгалтерським обліком має забезпечувати інтереси всіх зацікавлених сторін, яких стосується фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Правовою основою бухгалтерського обліку і аудиту тому є сукупність певних законодавчих і нормативних актів, які регулюють фінансово-господарську діяльність підприємств будь-якої форми власності. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [20] Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [21].

1.3 Теоретико-практичні засади організації обліку і аудиту розрахунків з покупцями

На різних ринках економічні відносини між економічними агентами, такими як покупці, замовники, підрядники, постачальники, об'єктивно призводять до утворення різних видів заборгованості. Це явище зумовлене не лише особливостями сфери розподілу, а й особливостями організації, такими як виробничі процеси, фінансування та обіг грошових потоків. Формування заборгованості пов'язане з тривалістю виробничого циклу і сезонністю виробництва, що також може означати наявність певного інтервалу часу між виробництвом і кінцевою реалізацією.

Отже, утворення заборгованості є об'єктивним процесом у системі відносин між підприємством та його діловими партнерами. Крім того, особливої уваги потребує ефективність управління кредитом, оскільки його обсяг неминуче зростатиме зі збільшенням масштабів суспільного виробництва та ускладненням економічних відносин.

На початку XX століття С.І.Корецький писав: «Відносини між двома людьми, які укладають договір, визначаються латинськими словами «дебет» (мати) і «кредит» (довіряти комусь). Я можу пояснити. Тому, коли людина, яка позичає гроші, ставиться до них як до позики, вона стає позикодавцем. Кожен, хто

отримує позику, стає боржником - це тягар, після чого його називають кредиторами [5].

Професор З. Бодді та професор Р. К. Мертон з Гарвардського університету визначили дебіторську заборгованість як суму, яку має покупець продукту [26].

Деякі українські вчені вважають дебіторську заборгованість грошима, вилученими з компанії, або грошима, які зберігаються в когось іншого протягом певного періоду часу. Однак ми вважаємо, що такий підхід не зовсім коректний, оскільки виведені кошти не обов'язково перетворюються на дебіторську заборгованість. На думку юриста, термін «майнова вимога» використовується для визначення вимоги, оскільки до складу майнової маси суб'єкта входять також майнові вимоги до інших осіб, які є боржниками у правовідносинах, що виникають з інших обставин

Сучасний вітчизняний вчений О.І.Степаненко визначає дебіторську заборгованість як неоплачені товари (роботи, послуги) та/або кошти, вилучені з обігу підприємства фізичними та юридичними особами, у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших документів на право отримувати борги [23].

Тому в наукових дослідженнях немає єдиного визначення вимог. Аналіз сучасних наукових підходів до тлумачення цього поняття виявив низку недоліків, які потребують уточнення, передусім вузьку змістовну спрямованість та відсутність комплексного підходу. Отже, створення дебіторської заборгованості на підприємстві пов'язане з прямими витратами та витратами заміщення, а саме відволіканням коштів з обігу, ризиком повернення, ризиком збитків унаслідок інфляційних процесів. У той же час споживче фінансування пропонує великі переваги, оскільки допомагає збільшити продажі. Однак, якщо не контролювати належним чином, кредитне плече може значно перевищити прийнятні рівні, що призведе до зниження грошових потоків і значно нижчих прибутків.

Аналізуючи наукову думку щодо обліку розрахунків з покупцями в різних регіонах, можна виділити три групи. До першої групи відносяться автори, які вважають, що облік розрахунків з покупцями зосереджений насамперед на вивченні претензій, які виникають у разі здійснення розрахунків згідно з умовами

оплати та плановими платежами. До другої групи відносяться вчені, які вважають, що облік розрахунків з клієнтами повинен бути спрямований на облік заборгованості та відображення платежів від клієнтів у різних формах розрахунків, у тому числі платежів за рахунками до отримання.

Третя група науковців вважає перспективним напрямком досліджень у сфері розрахунків покупців вивчення питань, пов'язаних із системами лояльності споживачів та побудовою та управлінням клієнтськими розрахунками. Це означає прагнення реалізувати проактивні операції з продажу та розрахунків, які використовують інформаційні технології та Інтернет-технології під час здійснення платежів з покупцями.

За результатами досліджень науковці запропонували низку пропозицій щодо вирішення виявлених проблем. Зокрема, удосконалення класифікації та оцінки відображень у розрахунках покупців, запровадження додаткових аналітичних та синтетичних рахунків, удосконалення аналітичних рахунків. Загальні первинні документи та звіти.

Ткаченко О. вважає, що документація є важливим елементом методів бухгалтерського обліку, оскільки вона служить для основного моніторингу господарських операцій і є необхідною умовою для врахування в бухгалтерському обліку [26].

Дані про дебіторську заборгованість у фінансових звітах відображають платежі, здійснені з покупцями та клієнтами за продукти, товари та послуги, і є важливим джерелом інформації для фінансово-економічного аналізу та оцінки бухгалтерської дисципліни. З цієї причини аудит розрахунків з покупцями та клієнтами стає інструментом для визначення достовірності відображення даних про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності, підвищення якості зібраної інформації та підвищення прозорості та надійності облікових операцій, пов'язаних із продажами.

Вчені приділяють пильну увагу питанню підтвердження розрахунків з покупцями та замовниками. Так, Меліхова А. приділяє особливу увагу законності проведених операцій щодо кожної суми заборгованості, визначає умови її

утворення, підтверджує наявність або відсутність поставок клієнту-боржнику та пропонує виявити заборгованість. За допомогою таких звітів можна ефективно управляти боргом і вживати всіх необхідних заходів для погашення боргу іншою стороною [12].

Автор рекомендує використовувати робочі документи для підтвердження відповідальності покупця та замовника у відповіді на подані запити. Перевіряючи розрахунки з покупцями або клієнтами, аудитори повинні перевірити всі ключові документи. На основі зібраних даних аудитор повинен надати аудиторський висновок (звіт) керівництву підприємства [12].

Актуальність розробки облікових процедур для розрахунків з покупцями та клієнтами полягає в тому, що зміни в дебіторській заборгованості впливають на фінансовий стан підприємства. Ці розрахунки пов'язані з виконанням договірних зобов'язань компанії та часто вимагають участі в адміністративних, цивільних та господарських спорах. Для правильного ведення бухгалтерського обліку розрахункових операцій необхідно своєчасно і повно відображати господарські операції з розрахунками в первинних документах і книгах бухгалтерського обліку.

Для успішного розрахунку з покупцем або замовником слід звернути увагу на наступні моменти:

1. Призначити особу, відповідальну за складання та підписання первинних документів та перевірку правильності виконання робіт за ними. Буде створено документ.

2. Впровадження цифрових технологій в облікові процеси, особливо первинний облік. Це мінімізує помилки та забезпечує своєчасне прийняття бізнес-рішень щодо доставки продукції, співпраці з діловими партнерами та погашення боргів.

3. Скласти план документообігу, який визначає етапи формування, обробки та передачі документів в рамках правил облікової політики.

4. При здійсненні господарської операції або після її вчинення оформити відповідну первинну документацію, яка містить усі необхідні відомості.

5. Змінити перелік осіб, які мають право підпису документів, в іншому порядку.

Платіжний процес виникає внаслідок реалізації продукції, товарів, послуг, робіт, а також створення та погашення заборгованості покупців і замовників. Усі ці операції фіксуються в первинних документах. Ключовим аспектом обліку дебіторської заборгованості є створення резерву сумнівних рахунків, який використовується для визначення чистої вартості дебіторської заборгованості при складанні фінансової звітності.

Національний стандарт передбачає кілька методів оцінки резерву на збитки за кредитами. Створення резервів, списання заборгованості та інші операції з дебіторською заборгованістю оформляються бухгалтерськими регістрами та звітністю. Особливу увагу слід звернути на визнання та списання безнадійної заборгованості, особливо утвореної за рахунок резервів на покриття збитків. Якщо сума резерву сумнівних рахунків перевищує резерв, амортизація здійснюється за рахунок інших операційних витрат.

Оскільки платоспроможність боржника може змінитися, ці зобов'язання відображаються на позабалансовому рахунку 071 «Списана дебіторська заборгованість» протягом трьох років. Таким чином, процес створення резерву на сумнівні рахунки та облік і амортизація резерву на сумнівні рахунки є важливим для ефективного управління боргом і витратами та визначення фінансових результатів компанії.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОУПЦЯМИ В ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «ВІКоНТ»

2.1 Діагностика фінансово-економічної діяльності господарства

В основу написання кваліфікаційної роботи фермерське господарство «ВІКоНТ». Підприємство розташоване в селі Липова Долина Роменського району Сумської області.

Зареєстрованими видами економічної діяльності досліджуваного господарства є:

- основна - 01.11 «Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур»;

Функціонування цієї економіки супроводжується безперервним кругообігом коштів, що реалізується у формі витрачання ресурсів і утворення доходів, їх розподілу та використання. При цьому визначаються джерела фінансування, напрями та форми фінансування, оптимізується структура капіталу, здійснюються розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів, отримувачами продукції, державними органами (сплата податків), працівниками підприємства. підприємство - і всі зв'язки складають зміст фінансово-господарської діяльності досліджуваного господарства.

Як видно з таблиці 2.1, нематеріальні активи з'явилися тільки у 2023 році, але їх сума (0,1 тис. грн) є несуттєвою.

Основні засоби зросли у 2022 році на 1 019,6 тис. грн (+211,23%), проте у 2023 році знизилися на 303,3 тис. грн (-20,19%). Це може свідчити про амортизацію, продаж або зміну обсягу інвестицій у матеріальні активи.

Загальний приріст необоротних активів за три роки склав +148,42%.

Таблиця 2.1 – Динаміка активів Фермерського господарства «ВІКоНТ» в 2021 - 2023 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +, –	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022
Нематеріальні активи	0	0	0,1	0	0,1
Основні засоби:	482,7	1 502,3	1 199	1 019,6	-303,3
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	482,7	1 502,3	1 199,1	1 019,6	-303,2
Готова продукція	1 535,6	1 499,2	2 693,6	-36,4	1 194,4
Запаси	1 693,9	2 029,9	3 107	336	1 077,1
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	322	233,2	0	-88,8	-233,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	282,7	126	63,4	-156,7	-62,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	0	0	64,3	0	64,3
Гроші та їх еквіваленти	78,1	142,3	388,3	64,2	246
ОБОРОТНІ АКТИВИ	2 376,7	2 531,4	3 623	154,7	1 091,6
БАЛАНС	2 859,4	4 033,7	4 822,1	1 174,3	788,4

**Джерело: Розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності ФГ «ВІКоНТ» (Додаток А).*

Готова продукція у 2022 році трохи зменшилася (-36,4 тис. грн, або -2,37%), але в 2023 році зросла на 1 194,4 тис. грн (+79,67%). Це свідчить про підвищення виробничої активності або збільшення запасів.

Запаси поступово збільшувалися: +19,84% у 2022 році та +53,06% у 2023 році. Загальний приріст склав +83,42%, що може бути наслідком стратегічного накопичення. Дебіторська заборгованість за продукцію повністю ліквідована до 2023 року (-100%), що вказує на покращення управління боргами. Грошові кошти зросли найбільше серед активів: +82,2% у 2022 році та +172,87% у 2023 році, що свідчить про суттєве покращення ліквідності. Загальний приріст оборотних активів за три роки становить +52,44%. Баланс підприємства зріс із 2 859,4 тис. грн у 2021 році до 4 822,1 тис. грн у 2023 році. Загальний приріст склав +68,64%, що свідчить про значне розширення активів господарства.

Позитивні тенденції це те, що відбулось значне збільшення грошових коштів і ліквідності; ліквідація дебіторської заборгованості за продукцію; зростання готової продукції та запасів.

Господарству доцільно звернути увагу на зниження основних засобів у 2023 році потребує уваги, оскільки це може вплинути на виробничі можливості та на низький рівень нематеріальних активів (потребує стратегічного розвитку).

Підприємство демонструє загальний позитивний розвиток із суттєвим збільшенням активів. Водночас важливо зосередитися на підтримці основних засобів та подальшому покращенні структури активів.

За даними таблиці 2 зареєстрований (пайовий) капітал залишався незмінним у розмірі 1 тис. грн протягом усього періоду. Це свідчить про відсутність додаткових інвестицій у статутний капітал.

Таблиця 2.2 – Динаміка джерел фінансування Фермерського господарства

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +, –	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022
Зареєстрований (пайовий) капітал	1	1	1	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1 225,4	1 509,8	2 114,2	284,4	604,4
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	1 226,4	1 510,8	2 115,2	284,4	604,4
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0	0	113	0	113
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0	0	11	0	11
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	0	0	-2,5	0	-2,5
Інші поточні зобов'язання	1 633	2 522,9	2 585,4	889,9	62,5
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	1 633	2 522,9	2 706,9	889,9	184
Баланс	2 859,4	4 033,7	4 822,1	1 174,3	788,4

**Джерело: Розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності ФГ«ВІКоНТ» (Додаток А).*

Нерозподілений прибуток демонструє позитивну динаміку: в 2022 році зріс на 284,4 тис. грн (+23,21%), у 2023 році – ще на 604,4 тис. грн (+40,03%).

Загальне зростання за період склало +72,53%, що вказує на покращення фінансових результатів господарства.

Власний капітал зріс за три роки на 72,47%, що є стабільною та позитивною тенденцією. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги з'явилася лише у 2023 році (113 тис. грн). Це може свідчити про тимчасову затримку в оплатах або залучення додаткових постачальників. Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом також з'явилася у 2023 році, але є незначною (11 тис. грн). Кредиторська заборгованість із оплати праці зменшилася на 2,5 тис. грн у 2023 році, що свідчить про ефективніше управління фінансами. Інші поточні зобов'язання суттєво зросли: - у 2022 році – на 889,9 тис. грн (+54,49%); - у 2023 році – на 62,5 тис. грн (+2,48%). Загальний приріст склав 58,32%.

Зростання поточних зобов'язань може свідчити про збільшення кредитного фінансування або інших зобов'язань для підтримки оборотного капіталу. Загальний баланс підприємства збільшився з 2 859,4 тис. грн у 2021 році до 4 822,1 тис. грн у 2023 році (+68,64%). Це узгоджується з динамікою власного капіталу та поточних зобов'язань. Тож відбулось значне зростання власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку та ефективного зниження заборгованості із заробітної плати.

В подальшому господарству поєрібно вплинути на зростання поточних зобов'язань може свідчити про залежність від короткострокових кредитів або невчасне виконання зобов'язань.

Треба оптимізувати управління кредиторською заборгованістю, щоб уникнути ризиків ліквідності, а також розглянути можливості збільшення статутного капіталу для посилення фінансової стійкості.

На основі таблиці 2.3 зроблено такі висновки: Значне зростання у 2022 році: чистий дохід збільшився на 3 030,1 тис. грн (+189,63%) порівняно з 2021 роком. Зниження у 2023 році: дохід скоротився на 1 366,4 тис. грн (-29,52%) порівняно з 2022 роком. Це може бути пов'язано зі зниженням обсягів реалізації або ціни продукції. Загальний приріст за три роки: 104,12%, що свідчить про загальну позитивну динаміку, незважаючи на спад у 2023 році.

Таблиця 2.3 – Динаміка фінансових результатів Фермерського господарства «ВіКоНТ» в 2021 - 2023 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 597,9	4 628	3 261,6	3 030,1	-1 366,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1 054,5	4 663,4	2 255	3 608,9	-2 408,4
Інші операційні доходи	0	0	45	0	45
Інші операційні витрати	3,1	22	447,2	18,9	425,2
Інші доходи	87,8	357,4	0	269,6	-357,4
Інші витрати	2,7	15,6	0	12,9	-15,6
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	625,4	284,4	604,4	-341	320
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	625,4	284,4	604,4	-341	320
Разом доходи	1 685,7	4 985,4	3 306,6	3 299,7	-1 678,8
Разом витрати	1 060,3	4 701	2 702,2	3 640,7	-1 998,8

**Джерело: Розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності ФГ«ВіКоНТ» (Додаток А).*

На основі таблиці 2.3 зроблено такі висновки: Значне зростання у 2022 році: чистий дохід збільшився на 3 030,1 тис. грн (+189,63%) порівняно з 2021 роком. Зниження у 2023 році: дохід скоротився на 1 366,4 тис. грн (-29,52%) порівняно з 2022 роком. Це може бути пов'язано зі зниженням обсягів реалізації або ціни продукції. Загальний приріст за три роки: 104,12%, що свідчить про загальну позитивну динаміку, незважаючи на спад у 2023 році.

По собівартості реалізованої продукції вийшло різке зростання у 2022 році: собівартість зросла на 3 608,9 тис. грн (+342,24%) порівняно з 2021 роком. Зниження у 2023 році: собівартість зменшилася на 2 408,4 тис. грн (-51,64%) порівняно з 2022 роком. Загальний приріст за три роки: 113,85%, що вказує на значний ріст витрат, пов'язаний із виробництвом.

Висока динаміка собівартості може свідчити про коливання витрат на сировину, матеріали або інші операційні потреби.

Інші операційні доходи з'явилися лише у 2023 році (45 тис. грн), що свідчить про розширення джерел доходів.

Інші операційні витрати зросли різко: у 2022 році – на 18,9 тис. грн (+609,68%), в 2023 році – ще на 425,2 тис. грн (+1 932,73%). Загальний приріст за три роки склав 14 325,81%. Це свідчить про суттєві непередбачені витрати чи нові витратні статті.

Інші доходи у 2023 році зникли повністю, що спричинило зниження на 357,4 тис. грн (-100%) порівняно з 2022 роком.

Інші витрати також зникли у 2023 році, що дало економію в 15,6 тис. грн (-100%).

Скорочення інших доходів і витрат може свідчити про зміну структури доходів підприємства.

Значне падіння у 2022 році: прибуток до оподаткування скоротився на 341 тис. грн (-54,53%).

Відновлення у 2023 році: прибуток зріс на 320 тис. грн (+112,52%), досягнувши 604,4 тис. грн.

Загальна тенденція: за три роки результат знизився на 3,36%, що свідчить про нестабільність прибутковості.

Аналогічна ситуація спостерігається із чистим фінансовим результатом, де показники змінювалися відповідно до прибутку до оподаткування.

Доходи зросли у 2022 році (+3 299,7 тис. грн, +195,75%) і впали у 2023 році (-1 678,8 тис. грн, -33,67%).

Витрати збільшилися на 343,37% у 2022 році та знизилися на 42,52% у 2023 році.

Відбулося зростання чистого доходу та операційного прибутку за три роки та оптимізація витрат у 2023 році.

З'явилася зниження доходу у 2023 році потребує детального аналізу причин (наприклад, ринкові умови, ефективність збуту). Високий рівень операційних витрат потребує контролю.

Господарстві потрібно оптимізувати витрати на виробництво для зменшення собівартості, розширити канали збуту для стабілізації доходів; розробити стратегію зниження операційних витрат.

Проаналізуємо Динаміку показників ліквідності досліджуваного підприємства (Таблиця 2.4).

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття): Зниження з 1,46 у 2021 р. до 1 у 2022 р., а потім відновлення до 1,34 у 2023 р. Зниження у 2022 р. (-0,46) може свідчити про труднощі з покриттям зобов'язань. Відновлення у 2023 р. (+0,34) — позитивний знак, хоча значення ще нижче рівня 2021 р.

По коефіцієнту швидкої ліквідності спостерігається постійне зниження з 0,42 (2021) до 0,2 (2022) і 0,19 (2023). Це свідчить про зменшення найбільш ліквідних активів, що може означати проблеми з обіговими коштами або зростання короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності: зростання з 0,05 (2021) до 0,14 (2023). Це позитивний показник, який вказує на покращення можливостей погашення короткострокових боргів за рахунок наявних коштів.

Таблиця 2.4 – Динаміка показників ліквідності Фермерського господарства «ВіКоНТ» в 2021 - 2023 рр.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,–		
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2023 / 2021
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,46	1	1,34	-0,46	0,34	-0,12
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,42	0,2	0,19	-0,22	-0,01	-0,23
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,05	0,06	0,14	0,01	0,08	0,09
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	-	-	1,05	-	-	-

**Джерело: Розрахунки були здійснені на основі фінансової звітності ФГ «ВіКоНТ» (Додаток А).*

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості: У 2021 та 2022 роках показник відсутній, а в 2023 році він становить 1,05. Значення понад 1 свідчить про перевагу дебіторської заборгованості над кредиторською, що є сприятливим для фінансової стабільності.

ФГ «ВіКоНТ» зазнало значних фінансових коливань. Попри зниження швидкої ліквідності, покращення коефіцієнта поточної та абсолютної ліквідності у 2023 році є позитивними сигналами. Однак стабільність потребує подальшого контролю за ліквідними активами та управління заборгованістю.

2.2 Організаційні аспекти біліу розрахунків з покупцями

Коректна організація бухгалтерського обліку розрахункових операцій з покупцями та замовниками, а також їх документальне оформлення за допомогою сучасних інформаційних систем є важливою передумовою ефективної діяльності підприємства. У бухгалтерській практиці часто плутають розрахунки з покупцями та замовниками з погашенням заборгованості, що призводить до обмеженого обліку цих операцій, зокрема нарахування та погашення дебіторської заборгованості. Це може спричинити викривлення даних про стан розрахунків у бухгалтерському обліку підприємства.

Передача продукції споживачам пов'язує компанії-продавці з юридичними чи фізичними особами, які купують продукцію, і відповідають за виконання своїх фінансових зобов'язань. Співпраця з покупцями включає укладення договорів купівлі-продажу товарів чи надання послуг, де прописуються обов'язки продавця щодо обсягів і строків поставки, а також обов'язки покупця щодо прийняття продукції. Ключовими елементами таких договорів є ціна, терміни доставки, порядок оплати та умови виконання платежів. Ці аспекти мають вирішальне значення, особливо в разі судових чи цивільних спорів.

Якісна організація документації розрахунків з покупцями та замовниками тісно пов'язана з ефективним управлінням дебіторською заборгованістю. Це є основою безперервного ведення обліку та забезпечення коректного оподаткування, що дозволяє уникнути шахрайства, зловживань і викривлення фактичних даних. Для дотримання фінансової дисципліни дебіторська заборгованість повинна бути належним чином задокументована та своєчасно відображена. Торгові операції мають бути зафіксовані в бухгалтерському обліку протягом звітного періоду, у якому вони здійснювалися.

Первинні документи необхідно складати безпосередньо в момент здійснення операції або, за неможливості, одразу після її завершення. Для забезпечення контролю та підвищення ефективності обробки даних на основі первинних документів можуть створюватися консолідовані бухгалтерські документи.

Первинні документи є письмовими доказами, які реєструють та підтверджують здійснення господарських операцій, а також містять розпорядження чи дозволи адміністрації (власника) на їх виконання.

Основним джерелом інформації для контролю розрахункових операцій є первинні документи. Умови та форма розрахунків між постачальником і покупцем визначаються в договорі купівлі-продажу. Для експортних операцій без участі посередників основним документом є договір поставки. Відповідно до Цивільного та Господарського кодексів, договір поставки передбачає, що:

- Продавець (постачальник), який веде господарську діяльність, зобов'язаний передати товар покупцеві для використання у господарських цілях або для інших цілей, не пов'язаних із особистим, сімейним чи побутовим використанням. Покупець, у свою чергу, зобов'язується прийняти товар і оплатити його вартість (ч. 1 ст. 712 ЦК).

- Постачальник зобов'язується передати товар покупцеві протягом визначеного строку, а покупець — прийняти цей товар і сплатити його вартість (ч. 1, 3 ст. 265 ГК).

Для постачання товарів або надання послуг необхідно укласти прямий договір між постачальником і покупцем. Обов'язки з доставки товару вважаються

виконаними в момент фактичної передачі товару покупцеві та переходу до нього права власності. Приймання товарів супроводжується перевіркою їхньої відповідності якості, кількості та повноти характеристикам і технічним умовам, зазначеним у договорі.

Договір — це домовленість між двома або більше сторонами, яка має на меті встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків.

Під час транспортування матеріальних цінностей від постачальника до покупця здійснюється оформлення та видача бухгалтерського документа, такого як рахунок-фактура.

Рахунок-фактура — це документ, що складається на підставі договору купівлі-продажу товарів. У ньому вказується сума, яку покупець має перерахувати на поточний рахунок або сплатити в касі постачальника. Документ містить інформацію про найменування товару, одиницю виміру, кількість, ціну за одиницю, загальну суму, а також реквізити для переказу коштів.

Рахунок-фактура може бути складений як у паперовій, так і в електронній формі. Він повинен містити такі реквізити:

- найменування компанії, яка видала рахунок-фактуру;
- найменування контрагента;
- зміст і обсяг господарської операції;
- одиницю виміру операції;
- ціну, вартість, ставки і суми ПДВ;
- особистий підпис або інші дані, що ідентифікують особу, яка підготувала документ.

Цей документ є підставою для покупця прийняти суму ПДВ, утримувану продавцем. Рахунок-фактура обов'язкова для організацій, які працюють у загальній системі оподаткування, де передбачено сплату та повернення ПДВ.

Основні функції рахунку-фактури:

- фіксація факту виконання роботи або виконаного замовлення;
- підтвердження суми ПДВ для подальшого нарахування.

Важливо розрізняти рахунок і рахунок-фактуру. Рахунок передбачає оплату, тоді як рахунок-фактура підтверджує переміщення товарів або виконання робіт. Рахунок зазвичай вимагає печатки постачальника, тоді як для рахунку-фактури печатка не є обов'язковою.

Спеціальний документ, що складається при здачі виконаних робіт або наданих послуг між замовником і підрядником, називається Актом про прийняті роботи та надані послуги. У ньому зазначаються надані послуги та завершені роботи з вказівкою терміну виконання та вартості. Виконавець має звітувати перед замовником про виконану роботу.

Цей документ складається в двох примірниках: перший залишається у підрядника після підписання сторонами, а другий — у замовника. У акті присвоюється номер, вказується дата завершення робіт, повне найменування замовника та підрядника, їхні реквізити, а також вартість виконаних робіт. Документ має бути обов'язково підписаний обома сторонами та містити штампи, що підтверджують законність угоди.

Отримання права на податковий кредит з ПДВ та нарахування податкових зобов'язань можливе тільки за умови створення податкової накладної. Це ключовий документ для осіб, зареєстрованих як платники ПДВ, який виписується при продажу товарів щодня. Усі податкові накладні реєструються в Єдиному реєстрі податкових накладних.

Відсутність необхідних реквізитів у податковій накладній позбавляє покупця, зареєстрованого як платник ПДВ, права на податковий кредит, оскільки така накладна не відповідає вимогам Податкового кодексу України. Податкова накладна є первинним документом, який існує виключно в електронній формі і створюється постачальником ПДВ для формування податкового зобов'язання з ПДВ.

Товарно-транспортна накладна є одним з найважливіших первинних документів при перевезенні вантажів і використовується як юридичними, так і фізичними особами об'єднує всіх, хто бере участь у транспортному процесі: покупців, продавців, перевізників, водіїв тощо, сторони (наприклад, експедитори).

Рахунок-фактура визначається як окремий документ:

- Запис товарів у дорозі.
- Виконувати розрахунки для транспортування вантажів.
- Облік виконаної роботи.

Звіти про рух і матеріальну цінність вантажів, а також транспортні розрахунки відображаються в накладній. ТТН є основним документом, який містить відомості про перевезення вантажів, обсяги перевезення та особу, відповідальну за його виконання.

Цей документ використовується для внутрішніх перевезень (в межах України) і видається відправником для кожної поїздки. ТТН заповнюється продавцем, покупцем, перевізником та бухгалтером продавця. Компанія може видавати ТТН у будь-якій формі.

Товарно-транспортна накладна (ТТН) випускається в чотирьох примірниках:

1. Перший примірник залишається у відправника для списання товарів і матеріалів.
2. Другий примірник з підписами та печаткою відправника залишається у водія і після доставки товару передається одержувачу.
3. Третій примірник з підписом та печаткою одержувача є підставою для розрахунків.
4. Четвертий примірник підписується вантажоодержувачем, і його штамп прикріплюється до накладної водія, що враховується при нарахуванні зарплати.

ТТН є основним документом, що дозволяє відображати вартість товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ) як частину витрат. За відсутності права на облік транспортних витрат вони не можуть бути визнані фактично підтвердженими, що позбавляє можливості включити їх до витрат.

Передача товару чи матеріальних цінностей від продавця до покупця фіксується в товарній накладній. Цей документ застосовується підприємствами для оформлення відпуску продукції на сторону. Товарна накладна складається у двох примірниках: один передається покупцеві для оприбуткування товарів, а

другий залишається у постачальника і служить підставою для списання продукції зі складу.

У товарній накладній вказуються найменування товару, кількість, ціна, вартість та сума ПДВ. Вона випускається в двох примірниках, де один залишається у покупця, а інший — у продавця.

Покупці та замовники в своєму бізнесі можуть надати аванс за поставку матеріальних цінностей або за виконання робіт (надання послуг). Аванс — це грошова сума або інша майнова цінність, яка передається для виконання договірної зобов'язання (наприклад, для рахунку подальших поставок). Це може бути повна або часткова оплата. Здійснюючи авансовий платіж, покупець фінансує продаж до фактичного прибуття товару.

Авансові платежі постачальникам та іншим підприємствам здійснюються за допомогою платіжних доручень, що містять посилання на договір. Підтвердження платежів надається у вигляді виписки з банку. Зарахування платежів проводиться бухгалтерією за допомогою розрахунків (довідкових) документів.

Після доставки товарів, прийняття робіт або послуг покупець (замовник) отримує від постачальника розрахункові документи, що відображають повну вартість цінностей (робіт, послуг).

Отже, при оформленні розрахунків з покупцями та замовниками виникає багато первинних документів, які потребують уважності у їх заповненні, а також своєчасності складання та подання. Це важливо для забезпечення правильності обліку та виконання фінансових зобов'язань, а також для уникнення помилок чи правових проблем у процесі взаємодії з контрагентами.

Регістр аналітичного обліку розрахунків з боржниками — це реєстр боржників, в якому зазначаються прізвища боржників, дата та документ, що засвідчує виникнення боргу, сума боргу, а також дата і документ, що підтверджує погашення дебіторської заборгованості. Аналітичний облік ведеться для кожного покупця та клієнта, а також для кожного рахунку, що підлягає оплаті. Такий облік дозволяє детально відстежувати фінансові зобов'язання та контролювати їх виконання.

Аналітичний облік виданих авансів ведеться для кожного окремого дебітора та відповідних сум авансових платежів. Дані аналітичного рахунку повинні бути ідентичними відповідним синтетичним бухгалтерським рахункам і оновлюватися в перший день кожного місяця. Виплати покупцям здійснюються як за умови авансової оплати покупцем за товари (роботи, послуги), так і після доставки товарів або виконання робіт та послуг.

Синтетичний облік розрахунків з покупцями та замовниками здійснюється через рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками". На цьому рахунку узагальнюється інформація про всі фінансові операції підприємства, зокрема нарахування та погашення дебіторської заборгованості, авансові платежі та інші зобов'язання.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками повинен забезпечити отримання даних про зобов'язання, які ще не сплачені, а також прострочені зобов'язання, що не були сплачені вчасно. Це дозволяє підприємству вчасно виявляти заборгованість, контролювати строки її погашення і вживати необхідних заходів для управління дебіторською заборгованістю, зокрема щодо стягнення прострочених боргів.

Аналітичний облік повинен бути організований таким чином, щоб керівники підприємств мали змогу отримувати необхідну та повну інформацію про стан розрахунків з дебіторами. Це дозволяє оптимізувати обсяг дебіторської заборгованості та забезпечити своєчасне її погашення. Точна і своєчасна інформація допомагає в ухваленні обґрунтованих рішень щодо управління фінансами та взаєморозрахунками з контрагентами, зокрема для запобігання накопиченню прострочених заборгованостей.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками дозволяє отримати інформацію про заборгованість, строк сплати якої ще не настав, а також про заборгованість, яка не була сплачена вчасно. Основна частина виготовленої продукції реалізується покупцям і замовникам. Розрахунки з постачальниками здійснюються як до отримання продукції (передоплата), так і після її відвантаження (післяоплата).

Дебіторська заборгованість виникає у постачальника з моменту відвантаження товару до отримання оплати від покупця. Для забезпечення балансу між ліквідністю та прибутковістю підприємства важливо вдосконалювати облік розрахунків з покупцями та замовниками.

Безнадійна заборгованість в Україні є важливою складовою загальної заборгованості на сьогоднішній день. Проблемою для підприємств є не тільки неповернення боргів, але й складність оцінки ймовірної безнадійної заборгованості, розрахунку резерву для її списання та, врешті-решт, списання її в бухгалтерському обліку. У зв'язку з цим, прострочена і безнадійна дебіторська заборгованість створює проблеми, пов'язані з платоспроможністю та організацією обліку на підприємствах.

У зв'язку з цим, важливо ретельно організувати процес списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки це безпосередньо впливає на формування оподатковуваної бази з податку на прибуток. Точне та своєчасне списання заборгованості є ключовим для правильного визначення фінансових результатів діяльності підприємства, адже це безпосередньо відображається на фінансових звітах та обчисленні податкових зобов'язань.

Ефективність обліку дебіторської заборгованості полягає в запобіганні прострочення термінів платежу. Для зниження рівня прострочених заборгованостей та прискорення платежів варто вжити таких заходів:

– проводити детальний аналіз стану заборгованості по кожному боржнику; – своєчасно оформляти всі розрахункові документи; – включати до договорів систему штрафних санкцій і здійснювати оцінку фінансової стабільності сумнівних покупців; – розробити механізм надання знижок за миттєву оплату та застосування націнок за порушення термінів; – передбачати в договорах можливість коригування цін на продукцію в залежності від терміну оплати.

Для того щоб списати безнадійну заборгованість, необхідно належним чином оформити відповідну операцію. Дебіторська заборгованість, по якій закінчився термін позовної давності, може бути списана тільки за рішенням керівника підприємства. На сьогодні законодавство не визначає конкретну форму

такого рішення, але якщо використовується довільна форма, то вона повинна містити такі обов'язкові реквізити: – повне найменування установи-дебітора з вказівкою його ідентифікаційного та індивідуального податкового коду, а також дати та причини виникнення заборгованості; – перелік первинних документів, що підтверджують факт виникнення заборгованості; – дата прийняття рішення із зазначенням, що заборгованість має обліковуватись поза балансом не менше трьох років (або більше) з моменту списання для можливого контролю за її стягненням у разі зміни майнового стану дебітора; – підписи керівника підприємства та головного бухгалтера; – печатка підприємства.

Базуючись на даних бухгалтерського обліку, який є системою документального оформлення господарських процесів, можна оцінювати результати діяльності підприємства, аналізувати їх і прогнозувати можливі напрямки підвищення ефективності. Це дає змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення для покращення діяльності компанії.

Отже, аналітичний облік ведеться окремо для кожної юридичної та фізичної особи, якій було відпущено продукцію, а також для її оплати згідно з відповідними документами, як це передбачено наказом про облікову політику. Синтетичний облік, в свою чергу, є кінцевим етапом бухгалтерського обліку, на якому відбувається узагальнення даних первісного та аналітичного обліку. Узагальнені дані синтетичного обліку використовуються для складання фінансової звітності.

Для ведення обліку господарської діяльності фермерського господарства «ВІКоНТ» застосовується автоматизована система обробки інформації з частковим використанням ручних форм. Особливу увагу слід приділяти відсутності повної автоматизації всіх сегментів обліку в господарстві.

Згідно з вимогами Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», порядок організації та ведення бухгалтерського обліку визначається на державному рівні.

Регістр аналітичного обліку розрахунків з боржниками в господарстві є реєстром боржників, в якому зазначаються прізвища боржників, дата та документ,

що підтверджує виникнення боргу, сума, дата та документ, що підтверджує погашення заборгованості. Аналітичний облік ведеться окремо для кожного покупця та клієнта, а також для кожного рахунку, який підлягає оплаті. Також ведеться аналітичний облік авансів, виданих кожному дебітору, із зазначенням сум авансових платежів. Дані аналітичного обліку повинні відповідати даним синтетичних бухгалтерських рахунків на початку кожного місяця.

Оплата покупцям може здійснюватися як після авансової оплати, так і після поставки товарів (робіт, послуг). Організація синтетичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками забезпечується через рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Аналітичний облік розрахунків повинен дозволяти отримати інформацію про невиконані зобов'язання, а також про прострочену заборгованість. Такий облік має бути організований так, щоб керівники підприємства мали повну і точну інформацію про стан розрахунків з дебіторами, що дозволить оптимізувати обсяг заборгованості та забезпечити своєчасне погашення. Проаналізувавши багато операцій з надання послуг та нарахованим податковим зобов'язанням, можемо скласти бухгалтерські проводки. Тобто кореспонденція рахунків має такий вигляд:

Таблиця 2.5 – Відображення в обліку рахунків з покупцями та замовниками за реалізацію продукції.

№	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Відвантаження готової продукції	361	701
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ з договірної вартості реалізованої продукції	701	641
3	Списано собівартість реалізованої продукції	901	271
4	Отримано оплату за раніше відвантажену готову продукцію	311	361
5	Віднесено на фінансовий результат суми в порядку закриття рахунків обліку доходів і витрат	701	791

**Джерело: узагальнено автором на основі власних спостережень за діяльністю підприємства*

Отже, аналітичний облік ведеться окремо для кожної юридичної та фізичної особи, якій була відпущена продукція, і для її оплати за кожним документом, як це передбачено в наказі про облікову політику. Синтетичний облік, у свою чергу, є кінцевим етапом бухгалтерського обліку, на якому здійснюється узагальнення

даних первісного та аналітичного обліку. Узагальнені дані синтетичного обліку використовуються для складання фінансової звітності.

Для контролю за станом дебіторської заборгованості та моніторингу потенційно непередбачуваних наслідків, що можуть виникнути через неоптимізований її розмір, керівництво кожного підприємства, зокрема керівник та головний бухгалтер, повинні мати чітку та оперативну облікову інформацію. Облікове забезпечення – це «сукупність усіх видів обліку та облікових процесів, об'єднаних у систему, яка спрямована на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнену відповідно до визначених цілей».

Однією з трьох основних складових облікового забезпечення є бухгалтерське забезпечення, яке є, можливо, найважливішою складовою, оскільки саме на даних бухгалтерського обліку ґрунтується аналіз і прийняття управлінських рішень. Важливим аспектом функціонування обліково-аналітичного забезпечення є збір облікової інформації. Корисність цієї інформації для управління визначається її якісними характеристиками: зрозумілістю, своєчасністю, суттєвістю, достовірністю, відповідністю суті форми, нейтральністю, обачністю, повнотою, сумісністю, своєчасністю та економічною доцільністю. Облікова інформація є основою бухгалтерського обліку та прийняття рішень. Формування цієї інформації включає збір, реєстрацію, накопичення, систематизацію та обробку даних. На цьому етапі особливо важливо уникати помилок або вчасно їх виявляти й усувати, оскільки на цьому "початковому" етапі можливі виправлення.

Розглянемо всі аспекти облікового супроводу дебіторської заборгованості в ФГ «ВІКоНТ» та визначимо слабкі місця.

Під час ведення обліку фермерське господарство «ВІКоНТ» дотримується вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Оперативний облік дебіторської заборгованості організовано досить ефективно, оскільки включає постійний контроль, збір даних та відображення господарських операцій через первинні документи, такі як договори, рахунки-фактури, акти

виконаних робіт, чеки, векселі та інші. Проте, недоліками цього процесу є відсутність графіка документообігу та неавтоматизований складський облік, що значно ускладнює оперативність і контроль за дебіторською заборгованістю.

Статистичний облік орієнтований на спостереження та аналіз конкретних явищ з метою визначення їх якісних та кількісних змін. У досліджуваному господарстві не ведеться статистичний облік дебіторської заборгованості, що є одним із недоліків. Адже аналіз дебіторської заборгованості допомагає виявити закономірності її виникнення та погашення, дослідити і спрогнозувати розмір заборгованості, що дозволяє використовувати отримані дані для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Бухгалтерський облік на підприємстві є обов'язковим, оскільки на його основі формуються фінансові, податкові, статистичні та інші звіти, що використовують грошовий вимірник. У цьому господарстві облік дебіторської заборгованості організований ефективно, з вчасним оформленням первинних документів. Синтетичний та аналітичний облік організовано за допомогою програми «BAS», що дозволяє систематизувати отримані дані. Фінансовий облік здійснюється аналогічно, оскільки ці поняття часто збігаються. Складання та публікація фінансових результатів господарства відбуваються своєчасно відповідно до вимог.

Програма BAS дозволяє вести облік розрахунків з покупцями на різних етапах продажу сільськогосподарської продукції, зокрема зерна. Основні етапи обліку:

Для того щоб налаштувати облік необхідно заповнити довідники контрагентів, номенклатури (зернові культури), складів. Наступним кроком ми повинні здійснити перевірку правильності налаштування параметрів обліку для відображення продажу.

Далі йде оформлення продажу зерна: створюємо документ "Реалізація товарів та послуг". Тут необхідно вказати покупця, номенклатуру (зерно), кількість, ціну та суму. Потім обираємо відповідний склад для відвантаження.

Наступнім етапом виписується рахунок-фактура, якщо це передбачено умовами договору.

Оплата від покупця в програмі відбувається проведенням платіжного документу "Надходження на розрахунковий рахунок" або "Касовий ордер", якщо оплата готівкою.

Контролювати взаєморозрахунки можна через звіт "Відомість за розрахунками з контрагентами".

Для обліку доходу потрібно провести закриття місяця для визначення фінансового результату від продажу зерна. Перевірте правильність відображення операцій можна у звітах "Оборотно-сальдова відомість" та "Прибуток і збиток".

Для цілей податкового обліку звіряються податкові зобов'язання за звітом ПДВ.

Ці кроки забезпечують коректний облік продажу зерна та розрахунків з покупцями у фермерському господарстві в програмі BAS.

Податковий облік є системою обов'язкових форм і методів, за допомогою яких платник податків відображає результати своєї господарської діяльності та інші об'єкти, що пов'язані з визначенням податкового зобов'язання за окремими податками. Фермерське господарство «ВІКоНТ» веде податковий облік відповідно до вимог Податкового кодексу України. Процес формування податкових декларацій автоматизований за допомогою програмного облікового забезпечення, що значно спрощує роботу бухгалтера та зменшує ймовірність виникнення помилок.

2.3 Удосконалення обліку розрахунків з покупцями

У сучасних умовах ефективність відносин між компанією та її партнерами значною мірою залежить від організації документації розрахунків з покупцями та замовниками. Систематичне ведення таких документів є ключовим елементом інформаційної безпеки підприємства при взаємодії з контрагентами. Для

реалізації сучасного підходу до документації розрахунків необхідно розробити чітку облікову політику підприємства. Правильне оформлення фінансових операцій з партнерами є важливою складовою ефективного управління підприємством. Неорганізований документообіг розрахунків з покупцями та замовниками негативно впливає на ефективність управління підприємством, оскільки збільшується ризик штрафів через затримки у розрахунках або відвантаженні матеріалів, а також ускладнюється контроль за діяльністю матеріально відповідальних осіб, що загрожує інформаційній безпеці та знижує прибутковість. Оскільки в процесі формування та передачі документів бере участь багато контрагентів, можливі втрати або помилки при оформленні. Тому необхідно створити ефективну систему документообігу, яка передбачає чітке регулювання дій співробітників і забезпечує належне ведення облікової інформації. Документообіг - це сукупність операцій з передачі даних з одного робочого місця на інше, зафіксованих на кількох носіях облікової інформації. Формування раціонального документообігу залежить від організаційної структури підприємства, форми організації бухгалтерського обліку, напрямів документообігу, кількості посадових осіб, зайнятих обліком і контролем, видів первинних і звітних документів, технічного стану підприємства. можливості обчислювальних пристроїв і комп'ютерних програм, які використовуються в процесі розрахунків з покупцями і замовниками. Документообіг – це організована система створення, перевірки, обробки та архівування облікових документів, ефективність якої забезпечується використанням графіків документообігу. Для належного оформлення розрахунків з покупцями та замовниками необхідно визначити перелік господарських операцій підприємства, врахувати його організаційну структуру та кількість відповідальних осіб, оскільки кожне підприємство має свої специфічні особливості діяльності.

У сучасних умовах підприємства самостійно визначають економічну та організаційно-управлінську політику своєї діяльності, тому особливої уваги вимагає питання організації облікової системи. Зміни в системі суспільних відносин та умовах функціонування господарюючих суб'єктів потребують суттєвої

трансформації обліку та облікового інструментарію, в якому ключову роль відіграє облікова політика підприємства як важливий елемент для забезпечення достовірної, своєчасної та надійної інформації. Аналізуючи організацію обліку з покупцями та замовниками, їх реальну оцінку та відображення операцій з дебіторською заборгованістю на рахунках, можна запропонувати наступні рекомендації щодо покращення бухгалтерських розрахунків з покупцями та замовниками.

Важливо здійснювати оцінку дебіторської заборгованості з урахуванням критеріїв розподілу на готівкові та безготівкові заборгованості. Готівкова заборгованість оцінюється за справедливою вартістю при її визнанні та на звітну дату, обираючи нижчу з двох оцінок: чисту вартість реалізації або справедливу вартість. Безготівкова заборгованість оцінюється на основі обміну подібними (історичними або переоціненими) або різними активами (справедливою вартістю).

Необхідно внести зміни до облікової політики, що дозволять своєчасно виявляти проблеми, пов'язані з дебіторською заборгованістю, та визначати заходи щодо відновлення платоспроможності покупців і замовників. Це також включає організацію звітів про дебіторську заборгованість, що допоможе здійснювати постійний моніторинг та прийняття оперативних управлінських рішень.

Ці зміни забезпечать точніше та достовірніше відображення інформації про дебіторську заборгованість в бухгалтерському обліку та звітності, враховуючи вимоги сучасного ринкового середовища.

В обліковій політиці підприємства визначаються основні моменти, що стосуються дебіторської заборгованості, зокрема:

1. Класифікація дебіторської заборгованості за видом дебітора: постачальники, підрядники, працівники тощо, за термінами погашення: аванси, прострочена заборгованість тощо, за терміновістю: короткострокова і довгострокова заборгованість.

2. Умови визнання дебіторської заборгованості: виникнення заборгованості під час здійснення господарських операцій, визнання боргів по

внесках засновників, різниця між датою реалізації товарів (робіт, послуг) і датою розрахунків.

3. Процес визнання та оцінки дебіторської заборгованості: визнання заборгованості за первісною вартістю з урахуванням витрат, пов'язаних з нею, облік курсових різниць для дебіторської заборгованості в іноземній валюті.

4. Організація аналітичного обліку дебіторської заборгованості: ведення обліку за дебіторами, договорами тощо.

5. Порядок визнання дебіторської заборгованості сумнівною та процес формування резерву сумнівних боргів.

6. Інші організаційно-облікові аспекти: визначення додаткових процедур для забезпечення точності обліку дебіторської заборгованості.

Ці принципи в обліковій політиці допомагають правильно організувати управління дебіторською заборгованістю та забезпечити надання точних фінансових даних для прийняття управлінських рішень.

Облікова політика для розрахунків з покупцями та клієнтами повинна детально описувати основні документи, які використовуються в розрахунках, процедури їх заповнення та прийняття, а також процес розповсюдження документів, пов'язаний з цими операціями. Вам також знадобиться визначити порядок виникнення та погашення дебіторської заборгованості, порядок первинного обліку для відображення розрахунків із покупцями чи клієнтами та порядок інвентаризації дебіторської заборгованості. У ньому також має бути описаний процес визнання та списання простроченої заборгованості та кроки, які покупець зробить для погашення простроченої заборгованості та відображення її в бухгалтерському обліку.

- Запропоновано удосконалити систему інвентаризації. Звірка розрахунків може відбуватися не тільки під час щорічної інвентаризації. При цьому господарству запропоновано схему заходів щодо проведення інвентаризації розрахунків з покупцями (Додаток Б).

Таким чином, наші принципи обліку дебіторської заборгованості, що виникає внаслідок постачання товарів, робіт і послуг, включають методологічні,

організаційні та податкові аспекти. Він охоплює питання ведення обліку дебіторської заборгованості з урахуванням класифікації, документації, інвентаризації та розподілу кредиторської заборгованості між економічними або географічними сегментами. Особливу увагу слід звернути на операції з постачальниками, зокрема пов'язаними особами, з метою обґрунтування витрат, які враховуються при визначенні суми відрахування з ПДВ та податкового зобов'язання.

З метою подальшого вдосконалення обліку у фермерському господарстві пропонуємо до впровадження та використання програму ІН-АГРО. Переваги впровадження ІН-АГРО:

Система контролю руху продукції:

- Відмова від паперових носіїв (карти з пам'яттю).
- Єдина база даних системи збору зерна.
- Автоматичне створення ТТН.
- Ваги повністю автоматичні.
- Максимальне виключення несанкціонованого втручання.
- Покращена безпека даних.
- Посилення контролю за технологічними процесами.
- Автоматизація процесу відбору проб та лабораторного аналізу.
- Прозорість передачі інформації в бухгалтерію.
- Скорочення некваліфікованого персоналу.

Автоматичний збір інформації про рух зерна:

- Інформація ТТН.
- Зважування.
- Лабораторії.
- Масштаб.

Процес імпорту зерна в програму:

1. Запуск картки та процес.
2. Вхід на територію.
3. Експрес-аналіз.
4. Зважування бруто (вхід).
5. Розвантаження.

6. Зважування тари (введення).
7. Залишення території.
8. Видача документів.

Розрахунки з покупцями та замовниками є ключовим елементом бухгалтерської діяльності, оскільки саме на цьому етапі формується основна частка доходів та грошових надходжень підприємства. Калькуляція, в свою чергу, є однією з найпоширеніших процедур у господарській діяльності будь-якої компанії. Під час безперервного виробничого процесу кожне підприємство закуповує сировину, матеріали, паливо, тару і товари, а також реалізує готову продукцію. Несвоєчасні розрахунки призводять до виникнення взаємної заборгованості між виробником і споживачем продукції, що може спричинити затримки в виплатах заробітної плати, викликати невдоволення працівників і погіршити соціальну ситуацію.

Раціональне використання системи безготівкових розрахунків є важливою умовою ефективного функціонування виробничо-господарських зв'язків між підприємствами сільського господарства та сферою послуг. Загроза кризи неплатежів вимагає посилення облікової дисципліни серед суб'єктів господарювання. Рекомендується впровадити реєстратори розрахунків з кожним покупцем або замовником окремо, що дозволить забезпечити більш інформативний і прозорий облік, а також надасть можливість оперативно контролювати стан розрахунків з покупцями.

В ефективності взаємин підприємства з партнерами важливу роль відіграє правильна організація документообігу та облікової політики, зокрема в частині розрахунків з покупцями. Належне ведення документації та своєчасне відображення дебіторської заборгованості допомагають уникнути ризиків штрафів, затримок у виплатах і підвищують управлінську ефективність. Впровадження автоматизованих систем, таких як ІН-АГРО, сприяє прозорості та контролю над фінансовими потоками. Таким чином, правильна організація обліку є запорукою стабільності, своєчасних розрахунків та фінансової безпеки підприємства.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ

3.1 Напрями аудиту розрахунків з покупцями

Для більшості компаній аудит є важливим, але зазвичай дещо громіздким процесом, який вимагає від них законодавець. Він пов'язаний з аналізом правильності фінансової звітності та виконанням бухгалтерських зобов'язань, для яких податки є лише фоном, окремою сутністю. Таким чином, аудитора «запрошують» до компанії раз на рік, а податками займаються на постійній або час від часу головні бухгалтери або, можливо, зовнішні радники. Між тим на практиці обидві сфери - аудит і податки - не тільки тісно пов'язані, але й сильно впливають одна на одну.

Аудит фінансової звітності – це чудова можливість поглянути на діяльність підприємця також і з податкової точки зору.

Це дозволяє не тільки дивитися на ваші податкові розрахунки з ширшої точки зору. Це також дозволяє проаналізувати податкову стратегію запланованих проєктів, оптимально їх організувати, а в багатьох випадках дозволяє виявити та виправити дорогі помилки. Податкова перевірка є дуже важливим елементом аудиту, і весь процес повинен базуватися на співпраці аудиторів і податкових експертів. Хоча те, чи сплачує компанія податки, є одним із найважливіших аспектів аудиту фінансової звітності, самі аудитори зазвичай не мають достатніх компетенцій, щоб достовірно оцінити, чи перевіряється суб'єкт робить це добре, тобто сплачує належні державні збори вчасно та надійно. Це, у свою чергу, не дає спати вночі власникам, правлінню компаній і фінансовим директорам, які персонально відповідають за належне складання податкових декларацій. Ці два напрямки можна вдало і вигідно поєднати під час щорічного обов'язкового аудиту фінансової звітності.

Метою аудиту розрахунків з покупцями та замовниками є висловлення незалежної думки аудитора щодо наявності та правильності відображення дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання на рахунках бухгалтерського обліку відповідно до нормативних актів України та внутрішніх правил підприємства.

Аудит перевіряє, чи створено у вас систему внутрішнього контролю, яка документує все точно та у відповідні часові рамки.

Не існує стандартного способу проведення аудиту. Зазвичай це вибір аудитора. Метод вибирається виходячи з розмірів і форми конкретного підприємства, а також бажаної точності.

Незважаючи на ці відмінності, аудитори, як правило, шукають те саме, що включає:

- повнота;
- точність;
- термін дії;
- відповідність записів;
- правильне розкриття;

Це підтверджує, чи документація організації представляє точну картину її діяльності.

Контроль розрахунків з отримувачами та клієнтами включає послідовні етапи, які дозволяють аудитору зібрати необхідний обсяг контрольних доказів, зафіксованих у робочих документах. Поетапний підхід до аудиту має суттєвий вплив на ефективність проведеного контролю розрахунків з одержувачами та клієнтами. Тому рекомендується застосовувати таку схему контролю розрахунків з покупцями та замовниками (рисунок 3.1) (Додаток В).

Ще одна група проблем пов'язана з визначенням напрямів розвитку внутрішнього контролю розрахунків із контрагентами як ключового елемента комплексної системи обліково-аналітичного забезпечення. Дослідження сутності бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту дало змогу уточнити функції внутрішнього аудиту в системі обліково-аналітичного забезпечення розрахунків із

контрагентами. Бухгалтерський облік забезпечує керівництво організаційною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень, та формує інформаційну базу для здійснення своєчасного контролю фінансово-господарської діяльності. Для вирішення означеної проблеми рекомендуємо створення служби внутрішнього аудиту в структурі підприємств, а саме функції внутрішнього аудиту розрахунків із контрагентами як найбільш ефективний вид контролю на підприємстві (рисunek 3.2) (Додаток Г).

В умовах формування ринкових відносин та різноманітності форм власності виникла необхідність удосконалення функцій управління виробничими процесами, що спричинило потребу створення фінансово-контрольних органів, таких як аудит. Численні науковці досліджують тему аудиту розрахунків з покупцями і замовниками, окреслюючи проблему та пропонуючи варіанти її вирішення. Аудит розрахунків з покупцями та замовниками доцільно проводити за етапами планування, такими як попереднє планування, вивчення системи бухгалтерського обліку, оцінка системи внутрішнього контролю, встановлення рівня істотності, побудова аудиторської вибірки та підготовка плану і програми аудиту.

Метою аудиту бухгалтерського обліку та звітності підприємств та фізичних осіб-підприємців є перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку та звітності. Достовірні дані бухгалтерського обліку дуже важливі, оскільки ними користуються керівники, державні установи тощо. Тому ці дані потребують перевірки та спеціального аудиторського висновку. За результатами перевірки складається звіт із зауваженнями щодо ведення бухгалтерського обліку, його достовірності та відповідності законодавству. Зауваження підтверджені регламентом. Він також описує ризики та проблеми, з якими компанія може зіткнутися в разі виникнення помилок. Аудит проходить у кілька етапів:

1. Огляд системи бухгалтерського обліку.
2. Перевірка достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності.
3. Підготовка аудиторського звіту.

Розрахунки між постачальниками та клієнтами зараз мають велике значення для всіх компаній, що працюють в умовах сучасної ринкової економіки. А чітка і своєчасна організація розрахунків з клієнтами впливає на прискорення оборотності оборотних коштів організації і своєчасне надходження коштів. У цьому контексті слід провести аудит претензій клієнтів.

Основною метою узгодження фінансової звітності з клієнтами є висловлення думки про достовірність бухгалтерського обліку, оподаткування, відображення дебіторської та кредиторської заборгованості в бухгалтерській звітності. І основною метою управління розрахунками покупців є встановлення точності та бухгалтерського відображення визначень розрахунків з покупцями, замовниками, дебіторами та кредиторами. Перевіряти, чи своєчасно укладаються договори купівлі-продажу продукції, товарів і послуг. Розмір авансового платежу виходячи з договору для визначення методу розрахунку за реалізацію продукції та аналізу обсягу реалізації продукції, реалізованої в кредит. Дотримання податкових процедур, податкових розрахунків компанії та облікової політики. Перевірка розрахунків та розрахунків ПДВ. Правильне обчислення ПДВ за авансовими платежами та податку на прибуток від реалізації продукції нижче собівартості на підставі даних бухгалтерського обліку.

Основними джерелами для отримання інформації, необхідної для підтвердження платежів з клієнтами, є:

Договори на поставку товарів, виконання будівельних робіт та надання послуг, складені відповідно до вимог законодавства України. Рахунки-фактури; договори та акти про інвентаризацію. Копії платіжних документів; Головна книга та фінансова звітність.

Огляд клієнтом рахунку-фактури можна розділити на три етапи.

Початковий етап – на цьому етапі аудитор вивчає контракти на поставку сировини та інші комерційні контракти на виконання робіт або надання послуг. Перевірка точності розрахунків бухгалтерської книги – на цьому етапі перевіряється наявність книг продажів і їх точність, гарантується, що розраховані ціни та ціни продажу відповідають обліковій політиці та існуючим даним бізнес-

плану. транспортні витрати та точність їх здійснення, рівень трансакційних витрат, дохід від реалізації продукції та ін.

Основний етап - на цьому етапі перевіряється достовірність основних облікових даних, що відображаються в реєстрі загального обліку та реєстрі аналітичного обліку. З цією метою реєстр продажів продукції перевіряється за типом, якістю, ціною реалізації та ціною реалізації. При підтвердженні розрахунків з покупцями перевіряється правильність нарахування амортизації за реалізацію продукції, собівартість реалізованої продукції, частка загальновиробничих витрат, сума загальних витрат підприємства та структурного підрозділу, вид продукції. Було вирішено.

За результатами всіх цих етапів складається аудиторський висновок при підтвердженні розрахунку з покупцем. У цьому висновку всі виявлені невідповідності класифікуються за видами порушень, визначається сума неправильного обліку та збитків організації та вживаються заходи. Буде створено план, спрямований на вдосконалення організації бухгалтерського обліку з покупцем, порядку укладання договору, видів його розрахунків, порядку сплати податків та порядку формування положень щодо облікової політики підприємства.

План аудиту розрахунків з клієнтами повинен охоплювати наступні напрямки: дати правову оцінку договорам з контрагентами у світлі чинного законодавства. Організувати первинну проводку операції для оплати покупцем. Організувати обробку білінгових операцій з клієнтами. Організація податкових розрахунків за операціями з клієнтами. Рекомендуємо спочатку перевірити стан розрахунку та приступити до аналізу матеріалів розрахункової інвентаризації. Оціночна інвентаризація передбачає визначення залишків за допомогою відповідної документації та ретельну перевірку достовірності облікових сум.

Тому, підтверджуючи розрахунки з клієнтами, необхідно переконатися, що: Слід звернути увагу на наявність укладених з партнерами договорів на продаж товарів, виконання робіт та надання послуг, законність укладення договорів та дотримання цін. Товари, вказані в рахунку-фактурі, і ціни, вказані в договорі. При перевірці бухгалтерського обліку необхідно визначити:

Чи були проведені управлінські перевірки, зокрема, чи списані невизнані претензії, термін дії яких минув, у фінансових результатах. Правильність рахунків-фактур, чи зареєстровані вони в книгах покупок і продажів. Своєчасне подання штрафів покупцям за порушення договірних зобов'язань. Законність та документальне оформлення анулювання простроченої заборгованості та причини її виникнення. Законність повернення боргу третіми особами. Правильна відповідність бухгалтерського обліку та узгодження даних синтетичного та аналітичного обліку з відповідними показниками звітності. У рамках фінансово-господарської діяльності організації постійно розраховуються з покупцями за придбану продукцію. Дебіторська заборгованість виникає, коли рахунки за поставку товарів і послуг залишаються неоплаченими. Постійний моніторинг дебіторської заборгованості всередині організації може запобігти небажаним результатам, таким як банкрутство, втрата керівництва та потреба в банківському фінансуванні. Тому стабільне фінансове становище організації безпосередньо залежить від правильно організованого обліку та аудиту розрахунків з клієнтами.

Коли йдеться про важливість підтвердження платежів з постачальниками та клієнтами, можна сказати, що компанії мають різні платіжні відносини під час ведення своєї господарської діяльності. Це спосіб для організації оплачувати рахунки постачальникам і підрядникам за придбані товари, роботи та послуги. Навпаки, покупці та замовники генерують грошові надходження, оплачуючи продані товари (виконані роботи, надані послуги). Платіжні операції відбуваються також при сплаті податків до бюджету, перерахуванні відсотків за банківськими кредитами, виплаті заробітної плати тощо. У сучасному непростому кліматі малий бізнес, особливо схильний до ризику, особливо покладається на кваліфіковану допомогу аудиторів, для яких надзвичайно важливо точно враховувати операції та платежі з покупцями та клієнтами.

Під час планування та аналізу аудиторської діяльності аудитори повинні враховувати деталі діяльності та записів суб'єкта аудиту, щоб спланувати аудиторські процедури, які можуть зменшити аудиторський ризик до належного рівня.

Основними завданнями при підтвердженні розрахунків з покупцями та замовниками є:

- Перевірка достовірності первинних документів щодо реалізації продукції, робіт, послуг та підтвердження правомірності претензій, що виникають.
- Підтвердження своєчасності погашення та достовірності відображення в обліку дебіторської заборгованості.
- Визначення правдивості претензій.
- Підтвердження наявності простроченої дебіторської заборгованості.
- Перегляд прощення боргу, термін позовної давності минув. - Перевірка правильності та ефективності списання заборгованості.
- Оцінка правильності реєстрації та відображення в бухгалтерському обліку пред'явлених вимог.

Виконання поставлених завдань під час аудиту вимагає чіткого розподілу обов'язків між членами аудиторської групи та контролю за якістю виконання завдань, покладених на кожного аудитора.

Таким чином, під час аудиту основна функція контролю покладається на керівника аудиту, яким може бути генеральний директор, головний аудитор або провідний аудитор.

Аудитори допомагають організаціям перевірити точність своїх облікових записів. Для цього проводяться аудиторські процедури.

На початку перевірки аудитор вивчає договори, включаючи терміни їх дії, порядок і види розрахунків (наприклад, купівлі-продажу), знайомиться з регістрами бухгалтерського обліку, визначає, як організований і ведеться аналітичний облік по кожному контрагенту.

Аудитор вивчає склад контрагентів, аналізує частоту розрахунків, суму операцій з кожним з них і відбирає вибірку для перевірки контрагентів з найбільшими сумами операцій.

Потім аудитор перевіряє правильність оформлення первинних документів (наявність реквізитів), після чого підтверджується правильність оформлення

операцій з продажу товарів, виконання робіт і надання послуг, а потім розрахунків з покупцями.

Під час аудиту аудитор звертає увагу на форми розрахунків, а при виявленні нестандартних варіантів переглядає план і стратегію та проводить додаткові процедури.

Аудитор шукає помилкові бухгалтерські записи, які відрізняються від тих, які зазвичай використовуються протягом року. Аудитор порівнює дані синтетичного та аналітичного обліку.

Особлива увага приділяється перевірці сум авансових платежів, отриманих від покупців, оскільки ці суми обкладаються ПДВ.

Крім того, аудитор повинен перевірити та підтвердити обґрунтованість реєстрації отриманих та заявлених претензій та наявність дебіторської заборгованості за період, довший за три роки.

В результаті перевірки розрахунків з клієнтами та замовниками можуть бути виявлені різноманітні помилки, тому, у зв'язку з вищесказаним, робимо висновок, що даний напрямок аудиту має велике значення для розвитку та престижу підприємства.

Діяльність кожної комерційної структури піддається ризикам, які ми поділяємо на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні ризики включають, наприклад, відсутність основних документів або некомпетентність керівництва.

Зовнішні загрози включають конкуренцію на ринку, а також кризові фактори, які виникають у наш час.

Дуже важливо шляхом аналізу різноманітних показників вміти вчасно визначити гранично допустимий рівень значущості негативних наслідків і факторів, що загрожують проявам кризи.

Описані фактори являють собою набір питань, які складають одну велику проблему, з якою стикаються керівники підприємств у сучасних умовах.

Одним із найважливіших напрямів вирішення проблеми є прийняття ряду стратегічних рішень з урахуванням факторів ризику.

Слід зазначити, що аналіз діяльності компанії та результати аудиту є неоціненною допомогою у прийнятті важливих управлінських рішень.

3.2 Організація та документальне оформлення аудиту розрахунків з покупцями

Процес планування аудиту розрахунків з покупцями та замовниками підприємства полягає у створенні загального плану аудиту, в якому особливу увагу слід приділити важливим та специфічним операціям, що стосуються обліку таких розрахунків та відображення їх результатів у фінансовій звітності.

Планування здійснюється з урахуванням вимог МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності».

Відповідно до МСА 700-799 «Аудиторські висновки та звітність», процес планування аудиту має ключове значення для виявлення потенційних проблемних ділянок та забезпечення якісного результату аудиторської перевірки. Основна мета цього етапу — це визначення ризиків, пов'язаних із фінансовою звітністю, і забезпечення того, щоб аудиторські процедури були виконані належним чином для забезпечення достовірності звітності.

Аудиторська група або незалежний аудитор, реалізуючи заплановані аудиторські процедури, повинні дотримуватися чітко визначеного плану, в якому зазначено:

1. Характер аудиторських процедур: Які конкретно методи і техніки будуть використовуватися для перевірки різних аспектів розрахунків з покупцями та замовниками. Це може включати суцільну або вибірккову перевірку первинних документів, вивчення угод, аналіз резервів сумнівних боргів і т.д.

2. Термін виконання процедур: Чітке визначення термінів виконання аудиторських процедур, щоб забезпечити своєчасне виявлення проблемних ділянок. Це дозволяє аудиторам оперативно реагувати на потенційні порушення і коригувати плани перевірки у разі необхідності.

3. Обсяг аудиторських процедур: Визначення того, наскільки глибоко будуть перевірятися різні аспекти операцій. Це залежить від рівня ризиків, складності обліку підприємства та специфіки його діяльності.

У результаті правильно спланованої аудиторської перевірки аудитори зможуть ефективно ідентифікувати можливі порушення, помилки або невідповідності у фінансовій звітності, зокрема щодо дебіторської заборгованості та розрахунків з покупцями і замовниками, а також гарантувати правильне відображення цих даних у фінансових звітах.

Таким чином, планування є не тільки важливим етапом у процесі аудиту, а й важливим інструментом для забезпечення належної якості та достовірності аудиторського висновку.

План аудиту розрахунків з покупцями та замовниками складається з урахуванням попередньої оцінки системи внутрішнього контролю та визначення рівня загального аудиторського ризику. Аудитор аналізує усі складові ризику і звертає особливу увагу на ті, на які може вплинути безпосередньо в процесі перевірки.

Для зниження рівня аудиторського ризику (відповідно до МСА 300-499 «Оцінка ризиків та дії у відповідь на оцінені ризики») та підвищення якості роботи аудитора, він визначає етапи аудиторської перевірки з деталізацією необхідних аудиторських процедур (згідно з МСА 500-599 «Аудиторські докази»). Процес аудиту розрахунків з покупцями та замовниками доцільно проводити за такою послідовністю (Додаток Г).

З урахуванням мети аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, а також специфіки національної практики зовнішнього аудиту, етапи виконання аудиторських процедур, детально викладені в плані аудиту (Додаток Д), є важливими для забезпечення ефективної перевірки фінансової звітності підприємства. Розглянемо детальніше кожен з цих етапів:

1. Оцінка положень облікової політики щодо розрахунків з покупцями та замовниками — це важливий елемент, що регулює фінансово-економічні та господарські процеси підприємства. Формування облікової політики в частині

розрахунків базується на принципах, методах і процедурах, які потребують системного підходу для забезпечення ефективного облікового процесу.

2. Перевірка критеріїв визнання та оцінки дебіторської заборгованості контрагентів — необхідно дослідити, як підприємство визнає та оцінює заборгованість своїх контрагентів, та перевірити відповідність цих процесів вимогам законодавства та облікових стандартів.

3. Аналіз складу заборгованості та перевірка її відповідності чинному законодавству — аудитор має перевірити, чи правильно відображена заборгованість у бухгалтерських записах і чи відповідає це вимогам чинного законодавства.

4. Перевірка правильності нарахування резерву сумнівних боргів — важливо впевнитись у правильності оцінки підприємством можливих втрат від безнадійної заборгованості та правильності формування відповідного резерву.

5. Оцінка ведення аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками — потрібно перевірити, чи правильно ведеться аналітичний облік розрахунків з покупцями і замовниками та чи відповідає він вимогам законодавства та бухгалтерських стандартів.

Ці етапи дають змогу аудиторській групі виявити потенційні проблеми в облікових записах підприємства та вжити необхідних заходів для їх усунення.

Перевірка наявності заборгованості:

включає перевірку достовірності проведення інвентаризації заборгованості та оформлення результатів цієї інвентаризації.

Перевірка відповідності показників фінансової звітності показникам комплексного та аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками:

Перевірка відповідності показників фінансової звітності показникам комплексного та аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками:

Визначено, слід перевірити бухгалтерські дані. Крім того, система перевіряє, чи правильно відображено у звіті резерв під сумнівну заборгованість і прострочену заборгованість.

На думку науковців, найважливішим документом при аудиті економічної інформації є річна фінансова звітність. При оцінці статей річної фінансової звітності враховуються різні фактори, які можуть вплинути на ключові показники окремих компонентів річної фінансової звітності.

Статті фінансового звіту відображають суми, які потребують детального пояснення, оскільки вони можуть не відображати повного характеру економічних процесів та їх наслідків. Крім того, аудиторська група використовує додаткову інформацію про суб'єкт господарювання, зібрану з різних джерел, яка не обов'язково відображається безпосередньо в системі бухгалтерського обліку. Зміст і обсяг цієї інформації залежить від деталей господарської діяльності підприємства та реквізитів конкретного господарюючого суб'єкта.

Підготовчий етап проведення аудиту розрахунків з покупцем і замовником починається з підписання договору на проведення аудиту, в якому визначаються обсяг і важливі положення аудиту відповідно до вимог господарського законодавства.

Аудитори збирають всю інформацію про компанію, її діяльність, ділових партнерів, репутацію компанії тощо.

Інформація, зібрана на етапі підготовки:

- Перелік продукції, товарів, робіт чи послуг, які будуть реалізовані з відстроченням оплати.
- Наявність складів для зберігання готової продукції, їх розташування та кількість.
- Опис і список покупців і замовників.
- Обсяг реалізації продукції та динаміка виставлених рахунків із зазначенням суми та банківських реквізитів.
- Фінансова та платіжна політика компанії.
- Загальна система бухгалтерського обліку, яка керує умовами та сумами погашення боргу.

3.3 Вдосконалення аудиту розрахунків фермерського господарства

Глобальні зміни, викликані пандемією, політичними заворушеннями, порушенням ланцюгів поставок і динамічним розвитком сучасних технологій, впливають на різні сектори економіки в усьому світі. Ці зміни також впливають на функціонування самих організацій, на те, як вони визначають цілі, структуру корпоративного управління та процес управління ризиками. Цифрова трансформація та інноваційні ініціативи, які відбуваються на рівні підприємства, також впливають на внутрішній аудит. Здається, бізнес-моделі та моделі ризику мають коротші цикли, ніж у попередні роки.

Протягом наступних кількох років інвестори очікують більше аналізів, у тому числі прогнозних, як в офіційних аудиторських висновках, так і в періодичних звітах про результати діяльності компанії.

Таким чином, зовнішнім аудиторам, також внутрішнім аудиторам доведеться здобувати нові знання, вдосконалювати свої навички в розширеному аналізі даних і навіть кількісно оцінювати вплив фінансових і нефінансових подій і тенденцій на організацію.

Проаналізувавши проблемні аспекти обліку дебіторської заборгованості, можна стверджувати про негативний вплив на загальну якість бухгалтерського обліку стосовно її виникнення й стану погашення. А отже, це виступає перешкодою створення ефективної системи контролювання за вчасністю погашення боргів, що знижує конкурентоздатність суб'єкта господарювання.

Проблемні аспекти аудиту розрахунків з покупцями представлено в додатку Ж.

Використання методів аналізу даних має бути ключовим елементом роботи підрозділів внутрішнього аудиту в сучасних організаціях.

Методи аналізу даних пропонують численні переваги з точки зору оптимізації та підвищення ефективності процесу аудиту, надання більш цінної аудиторської інформації та покращення загального сприйняття ризику та оцінки.

Аудитори мають у своєму розпорядженні багато різних джерел і типів даних, як структурованих (наприклад, фінансові дані, дані операцій з операційних систем), так і неструктурованих (наприклад, електронні листи, текстові документи, дані з соціальних мереж). Багато організацій ще не мають у своїх структурах аудиторських підрозділів -- внутрішні спеціалізовані групи, які займаються аналізом даних. Однак традиційні методи внутрішнього аудиту, засновані на вибірці, ручному аналізі документації та даних, піддаються ризику помилок, неповного уявлення про перевірену сферу та можуть бути недостатніми в наш час.

Перш за все, починаючи з міркувань щодо використання методів аналізу даних підрозділами внутрішнього аудиту.

По порядку варто звернутись до наступних точок зору: це і організаційний потенціал територій, що перевіряються; і технічні умови доступу до даних; і внутрішні компетенції та наявні інструменти.

Під оцінкою організаційного потенціалу ми розуміємо аналіз сфер організації, які підлягають внутрішнім аудиторам, і визначення того, чи дає можливість специфіка функціонування цих сфер використовувати методи аналізу даних для їх аудиту.

Наприклад, якщо ми перевіряємо процес розгляду скарг і маємо інформацію про те, що він підтримується спеціальною ІТ-системою, у якій реєструються та розглядаються всі скарги, дані, що містяться в цій системі, є ідеальною основою для аналізу даних.

Подібним чином можна визначити потреби у багатьох інших сферах, що підлягають аудиту, наприклад, продажі, бухгалтерський облік, закупівлі, ІТ тощо. Якщо перевірена сфера організації базується на паперовій документації, а не підкріплені систематичним та структурованим джерелом даних щодо функціонування цієї сфери, можливості використання методів аналізу даних будуть обмежені.

Така оцінка може бути виконана комплексно відразу на рівні всього простору внутрішнього аудиту (тобто сукупності всіх сфер організації, які

підлягають внутрішньому аудиту), і проводиться періодично на рівні плану аудиту.

протягом певного календарного року або окремо в рамках кожного розпочатого аудиту. У результаті цього типу оцінки ми отримуємо інформацію про те, чи підходять і які сфери організації для оцінки за допомогою методів аналізу даних під час аудитів.

Важливими елементами, необхідними для проведення аналізу даних, є технічні умови, в яких обробляються дані з перевіреної території, і форма, у якій ці дані можуть бути доступні підрозділам внутрішнього аудиту.

Найкраще визначити цей тип умов разом з організаційними підрозділами, відповідальними за перевірені області, або ІТ-командами та групами управління даними, які підтримують системно перевірені області.

Доступ до даних може базуватися на доступних системних звітах, підтримуваних звітах або електронних таблицях, підключеннях до баз даних окремих ІТ-систем, підключеннях до сховищ даних. Системні звіти – зазвичай є джерелом інформації за замовчуванням про перевірену територію, яка використовується підрозділами організації, відповідальні за цю сферу, і базуються на функціях звітності, вбудованих у допоміжні системи ІТ системи. Наприклад, підрозділ, відповідальний за процес розгляду скарг, може використовувати звіт із зазначенням кількості скарг, які наразі не вирішені вчасно. Використовуючи цей тип звітів, ви можете зіткнутися з обмеженнями, пов'язаними з обсягом даних, який відповідає потребам окремих осіб в бізнесі, але не дозволяє аналізувати дані відповідно до потреб, визначених аудитором, напр. у звіті може відображатися кількість відкладених скарг на даний момент, але для оцінки аудиту нам також можуть знадобитися історичні дані, дані про вчасно вирішені скарги і обсяг атрибутів скарги ширший, ніж той, що включений у наданий звіт. Сфера використання даних практично не має обмежень. Завдяки різноманітним технікам ви можете аналізувати витрати, операційну ефективність, внутрішній контроль і ефективність процесів, краще розуміти клієнтів, тенденції та передбачати їх. У той же час методи аналізу даних можуть подібним чином використовуватися

іншими підрозділами управління в організації, наприклад, групами внутрішнього контролю або групами операційного ризику, що забезпечує більшу синергію всередині організації та покращує її процес навчання та самовдосконалення.

Використання аналітики даних має багато переваг, тому аудиторам слід активно використовувати розширені засоби, інструменти для повного використання потенціалу даних. Для підрозділів внутрішнього аудиту це величезна можливість створити додану вартість, уникнути повторень, підвищити ефективність роботи та зосередитися на більш важливих сферах.

Це також величезна можливість для еволюції та трансформації від аудиту, зосередженого на аналізі історичної документації для аудиту, який може ізолювати кореляції, прогнозувати наслідки, прогнозувати послідовність подій, бути проактивним, консультувати та прогнозувати ризики.

Аудиторські команди зараз стикаються з більшими викликами та вимогами, ніж будь-коли раніше. У звіті наголошується на цих особливостях

Відділи внутрішнього аудиту повинні прийняти методи «нового покоління», щоб стати більш гнучкими. Ці практики вимагають нестандартні компетенції та вміння використовувати нові технології та інструменти аналізу даних, швидше робити висновки, базуючись не лише на історичних даних, а й проактивну участь у процесі управління ризиками. Внутрішній аудит передбачає оцінку процесів, що відбуваються в організації, з урахуванням таких критеріїв, як їх стабільність, ефективність і відповідність процедурам господарства та правовим положенням. Такі дослідження можна проводити за допомогою різних інструментів. Однак найчастіше воно ґрунтується на аналізі документів і записів, спостереженні за діяльністю або опитуваннях співробітників. Кількість і тип використовуваних методів залежать насамперед від обсягу і завдань аудиту. Якщо він зосереджений на виявленні порушень, основним інструментом буде спостереження за процесом. У разі проведення сертифікаційного аудиту може знадобитися, наприклад, перевірка документації компанії або перевірки якості.

З метою удосконалення системи внутрішнього контролю рекомендовано такі заходи:

- Створення комісії з розгляду претензійно-розрахункових питань з покупцями. До його завдань входить систематичний контроль за станом облікової дисципліни та проведення періодичних коригувань бухгалтерського обліку. Важливою частиною оперативних обов'язків комісії має бути ведення списку боржників та своєчасне пред'явлення вимог про оплату товару.

- Щоб мати можливість виявити заборгованість, необхідно провести аналіз структури та структури дебіторської заборгованості перед конкретними постачальниками та підрядниками, а також умов виникнення заборгованості або можливого погашення. Ми своєчасно погасимо борги та вживемо заходів для стягнення. Впровадити систему документообігу. Оскільки дані щодо строків утворення (погашення) боргу мають бути регулярними та оперативними, їх рекомендується збирати в окремому документі (наприклад,

Реєстр пенсійних рахунків). Такий реєстр можна створити у вигляді матриці, де в рядках зазначаються об'єкти заборгованості, а в стовпцях – умови навчання. Реєстр дозволяє швидко виявити боржників, чия успішна співпраця могла б принести компанії найбільший успіх, і навіть боржників, з якими необхідно встановити особливі відносини.

- Коефіцієнт розрахунків з клієнтами, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості загрожує фінансовій стійкості комунального підприємства і унеможливорює отримання додаткових джерел фінансування, а перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до банкрутства постійно контролюється. компанії.

- Бажано контролювати оборотність дебіторської заборгованості і навіть стан оплати прострочених боргів, так як в умовах інфляції прострочення платежів фактично призведуть до отримання лише частини вартості поставленого товару. Система передоплати.

З метою удосконалення системи внутрішнього контролю рекомендовано такі заходи:

- Створення комісії з розгляду претензійно-розрахункових питань з постачальниками та підрядниками. До його завдань входить систематичний

контроль за станом облікової дисципліни та проведення періодичних коригувань бухгалтерського обліку. Важливою частиною оперативних обов'язків комісії має бути ведення списку боржників та своєчасне пред'явлення вимог про оплату товару.

- Щоб мати можливість виявити заборгованість, необхідно провести аналіз структури та структури дебіторської заборгованості перед конкретними постачальниками та підрядниками, а також умов виникнення заборгованості або можливого погашення. Ми своєчасно погасимо борги та вживемо заходів для стягнення. Впровадити систему документообігу. Оскільки дані щодо строків утворення (погашення) боргу мають бути регулярними та оперативними, їх рекомендується збирати в окремому документі (наприклад, Реєстр пенсійних рахунків). Такий реєстр можна створити у вигляді матриці, де в рядках зазначаються об'єкти заборгованості, а в стовпцях – умови навчання. Реєстр дозволяє швидко виявити боржників, чия успішна співпраця могла б принести компанії найбільший успіх, і навіть боржників, з якими необхідно встановити особливі відносини.

Коефіцієнт розрахунків з клієнтами, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості загрожує фінансовій стійкості комунального підприємства і унеможливорює отримання додаткових джерел фінансування, а перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до банкрутства постійно контролюється. компанії.

Бажано контролювати оборотність дебіторської заборгованості і навіть стан оплати прострочених боргів, так як в умовах інфляції прострочення платежів фактично призведуть до отримання лише частини вартості поставленого товару. Система передоплати.

Аудит, незалежно від того, чи стосується він всієї організації, конкретного проекту, системи чи процесу, є інструментом, який використовується переважно для об'єктивної оцінки функціонування підприємства. Інформація, отримана під час процесу, забезпечує керівників міцною основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також дозволяє їм планувати та впроваджувати ефективні

коригувальні дії. Метою внутрішнього аудиту також є підтримка організації в постійному вдосконаленні. Завдяки детальному аналізу окремих сфер діяльності можна точно визначити ті, що потребують вдосконалення, і спланувати дії, спрямовані на підвищення ефективності процесів або забезпечення їх відповідності чинним нормам.

Аудит і контроль - це терміни, які часто використовуються як синоніми. Ця плутанина зазвичай пов'язана з тим, що обидва терміни стосуються питань, пов'язаних із забезпеченням нагляду за діяльністю компанії. Однак варто пам'ятати, що вони відрізняються як масштабами, так і цілями. Внутрішній аудит – це допоміжний процес, метою якого є перевірка невідповідностей, що виникають у компанії, надання об'єктивної інформації про них та визначення областей, які потребують покращення. З іншого боку, внутрішній контроль має оперативний характер і більше зосереджується на виявленні невідповідності та реагуванні на поточні проблеми.

Регулярні аудити в поєднанні з відповідними коригувальними діями можуть виявитися неоціненною підтримкою в управлінні процесами в компанії. Вони дозволяють не тільки виявити вузькі місця, помилки та неузгодженості, але й спланувати дії, які допоможуть мінімізувати ризик виникнення небажаних подій. Однак, щоб перевірка була проведена правильно, аудитори повинні мати доступ до достовірної інформації.

Згідно з вимогами МСА, після підписання договору на проведення аудиту важливим етапом є оцінка надійності системи внутрішнього контролю підприємства. Стан цієї системи безпосередньо впливає на оцінку загального аудиторського ризику, а також на вибір аудиторських доказів і процедур. Обсяг цих доказів і процедур може коригуватися в процесі аудиторської перевірки розрахунків з покупцями та замовниками. Зазвичай, під час оцінки системи внутрішнього контролю аудитор застосовує ефективний метод, як-от опитування (тестування), що здійснюється через спеціально розроблені тести.

У таких несприятливих умовах об'єктивна величина дебіторської заборгованості відіграє важливу роль у

забезпеченні ліквідності та фінансової стійкості організації.

Незалежно від причин виникнення дебіторської заборгованості уникнути її неможливо, тому підприємству необхідно шукати способи ефективного

управління дебіторською заборгованістю, зокрема організувати дієву систему внутрішньогосподарського контролю.

Основною метою для досягнення ефективності системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості є насамперед створення спеціального незалежного підрозділу – відділу внутрішнього аудиту, саме незалежність цього відділу дозволяє отримувати власникам досить об'єктивну інформацію .

З урахуванням впровадження на території України міжнародних стандартів аудиту, службам внутрішнього аудиту потрібно переглянути раніше використовувані підходи та спиратися на міжнародні стандарти .

Створення ефективної системи контролю якості обліку розрахунків з дебіторами вимагає розробки чіткої класифікації дебіторської заборгованості, уніфікації способів її оцінки та документів аналітичного обліку, що дозволить накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами з різними рівнями деталізації та узагальнення.

Платіжно-розрахункові відносини з суб'єктами господарювання також потребують ефективної системи обліку та своєчасною інформацією про стан дебіторської заборгованості, наявність «слабких» місць та можливих шляхів їх усунення. Якісною характеристикою внутрішнього аудиту є облік особливостей господарську діяльність кожної окремої організації, виявлення різних чинників, які впливають аудиторський висновок. З цією метою доцільно застосовувати розширений спектр аудиторських процедур, зокрема аналітичних.

Враховуючи кожен окрему ситуацію на підприємстві, аудитору слід здійснювати аналіз дебіторської заборгованості, використовуючи й інші показники.

Рекомендований план аудиту розрахунків з покупцями та замовниками можна представити у вигляді таблиці, де поетапно визначаються основні завдання, методи та процедури, які мають бути виконані в процесі аудиту. Такий

план може включати підготовчий етап, перевірку облікової політики, оцінку системи внутрішнього контролю, проведення тестування, інвентаризацію заборгованості, перевірку правильності відображення розрахунків у фінансовій звітності та інші етапи.

Доцільно провести тести для оцінки системи внутрішнього контролю, які мають на меті виявити слабкі сторони в процесах обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Використання таких тестів дозволяє аудиторам детально оцінити надійність внутрішнього контролю та ефективність облікових процедур, що знижує ризик помилок або зловживань в обліку та звітності.

Робочий документ аудитора для перевірки наявності та стану простроченої заборгованості має на меті з'ясувати причини її виникнення, а також оцінити наслідки цього процесу. В документі можна детально описати етапи перевірки простроченої заборгованості, включаючи перевірку термінів та умов виникнення заборгованості, вивчення причин затримки платежів і виявлення можливих зловживань або помилок в обліку.

В процесі аудиторської перевірки аудитор активно використовує різні аудиторські докази для підтримки своїх висновків. Ці докази групуються у робочих документах аудитора, які є основою для формулювання аудиторської думки. Робочі документи можуть містити аналіз фінансових записів, інтерв'ю з відповідальними особами, перевірку первинних документів та інші методи збору доказів, що забезпечують об'єктивність і точність оцінки.

ВИСНОВКИ

Економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами господарської діяльності, фізичними особами та державою є необхідною умовою для функціонування будь-якого підприємства. Адже підприємства, які активно працюють, завжди продають свої товари, продукцію чи послуги іншим суб'єктам на ринку. Отже, контроль розрахунків з покупцями та замовниками є одним з ключових напрямків діяльності підприємства, оскільки саме на цьому етапі формується основна частина доходу. Ефективно побудована система контролю за цими розрахунками повинна сприяти зміцненню договірної дисципліни, прискоренню обігу оборотних коштів, зниженню витрат на обіг і збільшенню готівкового залишку. В результаті проведення дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Досліджено теоретико-практичних аспектів системи обліково-аналітичного забезпечення та аудит розрахунків з покупцями. Висвітлено питання стосовно об'єктивних умов виникнення й економічної природи дебіторської заборгованості, її класифікації та нормативно-правового регулювання. Проаналізовано існуючі погляди науковців щодо трактування терміну: «дебітор», «дебіторська заборгованість» та принципів її систематизації, визначено правові засади обліку. Зокрема з'ясовано, що:

- існує безліч тлумачень терміну «дебіторська заборгованість» як з економічного, так і юридичного боку;
- правове регулювання обліку дебіторської заборгованості здійснюється як на державному (закони, стандарти) рівні, так і на рівні підприємства. Неабиякою проблемою залишається використання міжнародних стандартів. Для уникнення суперечностей вважаємо доцільним мінімізувати дані суперечності та упорядкувати внутрішні нормативні документи щодо обліку дебіторської заборгованості.

2. Розглянуто фінансовий стан та активи підприємства: Фермерське господарство «ВІКоНТ» демонструє позитивну динаміку розвитку, про що свідчить зростання активів на 68,64% за період 2021-2023 років. Відзначено

суттєве збільшення грошових коштів (+172,87% у 2023 році), ліквідацію дебіторської заборгованості та зростання запасів. Однак, зниження основних засобів (-20,19% у 2023 році) може негативно вплинути на виробничі можливості. Рекомендовано оптимізувати управління капіталом, збільшити інвестиції в основні засоби та розглянути можливість розвитку нематеріальних активів. Хоча чистий дохід у 2022 році зріс на 189,63%, у 2023 році спостерігалось його скорочення на 29,52%, що потребує детального аналізу. Водночас знизилися операційні витрати та покращилися показники прибутковості. Ліквідність підприємства залишилася стабільною, хоча коефіцієнт швидкої ліквідності знизився до 0,19 у 2023 році. Рекомендовано вдосконалити управління витратами, розширити канали збуту та оптимізувати операційні витрати для забезпечення стабільного фінансового зростання.

2. Визначено, що організація обліку дебіторської заборгованості ФГ«ВІКоНТ» знаходиться на належному рівні. В господарстві документально фіксуються всі операції щодо договірної роботи й безпосереднього надання послуг. Аналітичний облік заборгованості споживачів послуг висвітлено по кожному дебітору. Оперативний, бухгалтерський, фінансовий та податковий облік функціонують належним чином. Синтетичний та аналітичний облік організовано за допомогою програми «BAS», що дозволяє систематизувати отримані дані. Проте існують деякі організаційні недоліки, які можуть вплинути на якість облікової інформації: недосконалість Наказу «Про облікову політику» щодо дебіторської заборгованості; відсутність «активного» контролю та прогнозування дебіторської заборгованості.

3. Також було оптимізовано функціонування обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості господарства. Встановлено, що аналітичний облік розрахунків з боржниками є важливою складовою бухгалтерського обліку підприємства, оскільки забезпечує контроль за дебіторською заборгованістю, відстеження фінансових зобов'язань, а також своєчасне виявлення та управління простроченими боргами. Точність та

актуальність даних аналітичного обліку дозволяють оптимізувати фінансові операції та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

4. Доповнено наказ «Про облікову політику» господарства необхідними елементами бухгалтерського обліку, а саме в частині обліку дебіторської заборгованості, що дасть змогу більш повно висвітлити питання організації бухгалтерського обліку та посилити контроль за розрахунками з покупцями та замовниками. Зазначено основні елементи організації обліку розрахунків з дебіторами, які мають бути висвітлені в наказі «про облікову політику».

5. З метою підвищення якості обліку ФГ «ВІКоНТ» запропоновано до впровадження та використання програму ІН-АГРО.

6. Досліджено теоретико-методичні й практичні аспекти контрольних процедур дебіторської заборгованості. Зокрема, визначено проблемні аспекти контролю розрахунків з дебіторами господарства та виділено їх за окремими сегментами; окреслено першочергові завдання контролю розрахунків господарства з дебіторами; зазначено ключові завданнями моніторингу розрахунків з дебіторами. Зазначено наступні рекомендації стосовно покращення системи аудиту розрахунків з покупцями:

- розписати комплекс заходів для постійного моніторингу потенційних боржників (оцінювання фінансового стану й платоспроможності, репутації та іміджу на ринку, тощо).

- запровадити в практику управління обмеження дебіторської заборгованості загалом та на одного дебітора і періодично переглядати лімітні суми.

- контролювати стан розрахунків з дебіторами, вчасно виявляти неприйнятні для підприємства види дебіторської заборгованості. Для цього рекомендовано робочий документ контролера, який дозволяє: по-перше, накопичувати дані щодо своєчасності відвантаження продукції та документального оформлення; по-друге, проаналізувати стан розрахунків з дебіторами з виявленням неповернень боргів різних періодів; по-третє, сформулювати висновок про доцільність роботи в майбутньому з певним покупцем.

Запропоновано удосконалити систему інвентаризації. Звірка розрахунків може відбуватися не тільки під час щорічної інвентаризації. При цьому господарству запропоновано схему заходів щодо проведення інвентаризації розрахунків з покупцями.

7. Дослідження сутності бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту дало змогу уточнити функції внутрішнього аудиту в системі обліково-аналітичного забезпечення розрахунків із контрагентами. Бухгалтерський облік забезпечує керівництво організаційною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень, та формує інформаційну базу для здійснення своєчасного контролю фінансово-господарської діяльності. Для вирішення означеної проблеми рекомендуємо створення служби внутрішнього аудиту в структурі підприємств, а саме функції внутрішнього аудиту розрахунків із контрагентами як найбільш ефективний вид контролю на підприємстві. Рекомендовано застосовувати розроблений план проведення аудиту розрахунків з покупцями.

Реалізація наведених напрямів поліпшення обліку та аудиту розрахунків з покупцями та приведе до підвищення результативності його фінансово-економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І.А. Особливості організації та напрями вдосконалення дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми розвитку регіональної економіки*. 2022. Том 2, № 18. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/6072> (Дата звернення 20.10.2024).
2. Белозерцев В.С., Худякова О.С. Методика обліку та аудиту розрахунків з контрагентами на підприємстві. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 73-77.
Бондарчук О.В., Мельничук І.І. Методичні підходи до аналізу розрахунків з покупцями та замовниками. *Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту: Економічні науки*. 2019. № 15. С. 60-69.
3. Гладкова В.В. Основи формування облікової політики на підприємстві. Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 16-17 травня 2019 р. Дніпро: ННІЕ, 2019. С. 21-24.
4. Глушач Ю.С. Проблеми облікової оцінки дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. С. 125-130.
5. Гончарук О.П. Вплив міжнародних стандартів фінансової звітності на облік розрахунків з покупцями в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2022. № 4(56). С. 89-95.
6. Дубина К.С., Озеран В.О. Аспекти теорії та методології обліку дебіторської заборгованості. *Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту: Економічні науки*. 2019. № 15. С. 108-122.
7. Зінченко О.В., Крутих О.В. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості для потреб облікової системи підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 819-825.

8. Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» № 22 від 21.01.2004 р. зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04> (Дата звернення 20.10.2024).

9. Ковальчук Н.В. Аналіз дебіторської заборгованості: облік та аудит в сучасних умовах. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2023. № 1(75). С. 77-83.

10. Лобас Д.І., Ткаль Я.С. Облік розрахунків з покупцями та замовниками: історичний аспект. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації»* (м. Суми, 19 листопада 2024 р.). 2024. С. 321–323.

11. Лобас Д.І., Ткаль Я.С. Щодо обліку розрахунків з покупцями та замовниками. *Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем»* (м. Кропивницький, 5 грудня 2024 р.). 2024. С. 182–185.

12. Меліхова Т.О., Новосьолова К.О. Документування обліку розрахунків з покупцями з метою зміцнення інформаційної безпеки підприємства. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_1_124.pdf (Дата звернення 28.10.2024).

13. Меліхова Т.О., Гавриленко Ф.О. Удосконалення документування обліку розрахунків з покупцями та замовниками з метою зміцнення інформаційної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 24-32.

14. Міжнародні стандарти аудиту. 2021. ч. 1. URL: <http://surl.li/lensum> (Дата звернення: 29.10.2024).

15. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 9-10. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/9-10_2022/10.pdf (Дата звернення: 11.11.2024).

16. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (Дата звернення 20.10.2024).

17. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (Дата звернення 20.10.2024).

18. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (Дата звернення 20.10.2024).

19. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Дата звернення 20.10.2024).

20. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (Дата звернення 20.10.2024).

21. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. Законодавство України: база даних / Верхов. Рада України. Дата оновлення: 01.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 11.11.2024).

22. Сидоренко О. Окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. (3 (31). 2023. С.201–212.

23. Степаненко О.І. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. № 2(88). URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/18efad67-a88a-47bf-95a5-4724a32a9353/content> (Дата звернення 28.10.2024).

24. Ткачук, Л., & Венда, Ч. (2023). Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Innovation and*

Sustainability. 2023 (1). С. 84-90. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90> (Дата звернення: 11.11.2024).

25. Тищенко І. Організація обліку дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. *Молодий вчений*. 2023. № 10. С. 110-114.

26. Ткаченко О. М. Аудит розрахунків з покупцями: проблеми та шляхи їх вирішення. *Журнал "Фінансовий контроль"*. 3(29). 2021. С.47-53.

27. Шевченко Н. П. Облік дебіторської заборгованості: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2(45). 2020. С.75-81.

28. Юрченко В. І. Аудит розрахунків з покупцями та замовниками: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Журнал "Економіка і держава"*. 9(101). 2023. С. 112-118.

29. Cohen, S., Manes Rossi, F., Mamakou, X. and Brusca, I. (2022), «Financial accounting information presented with infographics: does it improve financial reporting understandability?», *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, Vol. 34 №. 6, pp. 263-295. <https://doi.org/10.1108/JPBAFM-11-2021-0163> (Date of application 30.10.2024).

30. Magerakis, E. (2022), «The importance of managerial discretion on managerial ability–firm cash holding nexus», *Management Decision*, Vol. 60 №. 12, pp. 3275-3303. <https://doi.org/10.1108/MD-07-2021-0991> (Date of application 30.10.2024).

31. Maksymenko I. Fiscal audit development in the system of budget process management. T.Melikhova, I. Maksymenko, O. Zorya, N.Fatiuha, O.Chumak. *Academy of Accounting and Financial Studies journal*. 2018. Vol. 22. № 6. pp. 1-7. URL: <https://www.abacademies.org/articles/fiscal-audit-development-in-the-system-of-budget-process-management-7767.html> (Date of application 30.10.2024).

32. Nazarenko O. Accounting and economic aspects of the calculation of the integrated assessment index of outsourcing companies. *European Science. Scientific journal*. 2020. № 1. pp. 64-70. URL: <http://www.european-science.sk/storage/journals/essays/1-2020/362.pdf> (Date of application 30.10.2024).

33. Syrtseva, S., Ivaniuk, U., Fedotova, I., Hurina, O., Dovzhyk, O., & Nazarenko, O. (2022). Innovative potential and development of Ukrainian small enterprises during the war (2022-2023). *Amazonia Investiga*, 11(58), 222-232.

ДОДАТКИ